

MEGA

Trimestrul IV 2014, #11



Analiza Creșterii Economice din Moldova

**De la economie politică
la politici economice:
priorități pe agenda noului Guvern**

Autori:

Adrian Lupușor
Alexandru Fala
Iurie Morcoțîlo



Notă de limitare a responsabilității

Acest document este publicat de Centrul Analitic Independent EXPERT-GRUP cu suportul financiar oferit de Parteneriatul Global pentru Responsabilizare Socială (GPSA), Banca Mondială. Opiniile din acest document aparțin autorilor și nu reflectă opinia GPSA sau a Băncii Mondiale.

Despre publicația MEGA

*MEGA este acronimul în engleză pentru Analiza Creșterii Economice din Moldova (**M**oldovan **E**conomic **G**rowth **A**nalysis). MEGA este o publicație bi-anuală elaborată de către EXPERT-GRUP din 2009, scopul căreia este de a dezvălui esența evoluțiilor economice în Moldova, a analiza politicile economice și a oferi recomandări asupra strategiilor de dezvoltare economică a țării.*



Cuprins

Mesajele-cheie ale acestei ediții	5
Indicatori statistici	8
Sumar executiv	9
Capitolul 1. Oferta internă.....	11
Tendențele economice recente.....	11
Prognoze pe termen scurt și mediu	13
Recomandări de politici.....	14
Capitolul 2. Cererea internă.....	15
Tendențele recente în evoluția cererii	15
Prognoze pe termen scurt și mediu	16
Recomandări de politici.....	17
Capitolul 3. Finanțele publice.....	18
Politica fiscal-bugetară – în căutarea unei noi ținte	18
Finanțarea sectorului educațional – performanță prin eficiență	20
Finanțele publice prin prisma economiei politice	21
Provocări și prognoze pe termen scurt	21
Recomandări de politici.....	21
Capitolul 4. Piața muncii	23
Piața muncii – progres din contul calității?.....	23
Rolul sectorului educațional în funcționarea pieței muncii	25
Provocări și prognoze pe termen scurt	26
Recomandări de politici.....	26
Capitolul 5. Prețuri și politica monetară.....	27
Suprapunerea factorilor inflaționiști cu cei dezinflaționiști	27
Provocări și prognoze pe termen scurt și mediu.....	29
Capitolul 6. Sistemul bancar	31
Principalele tendințe în sectorul bancar	31
Provocări și prognoze pe termen scurt	33
Recomandări de politici.....	34
Capitolul 7. Sectorul extern	35
Principalele tendințe.....	35
Provocări și prognoze pe termen scurt	38
Recomandări de politici.....	39
Despre EXPERT-GRUP	40



Lista de figuri:

Figura 1. Evoluția PIB, pe sector agricol și non-agricol, 1995=100%	11
Figura 2. Evoluția PIB-ului pe elemente de cheltuieli, 2000=100%	16
Figura 3. Dinamica veniturilor bugetare totale/fiscale și a PIB-ului (% f-a-p)	18
Figura 4. Dinamica soldurilor curente/potențiale/ciclice bugetare (% din PIB)	19
Figura 5. Relația dintre nivelul de cheltuieli per elev și scorul mediu PISA în 2009	20
Figura 6. Dinamica ratelor de influx și reflux din șomaj, ratei șomajului de echilibru și celei real înregistrate (%), medii mobile (n=4).	23
Figura 7. Dinamica coeficientului de necorespondere (axa din stânga) și ponderii șomerilor cu studii superioare (axa din dreapta).	25
Figura 8. Principalele componente ale IPC, creștere f-a-p, %	27
Figura 9. Evoluția Indicelui Prețurilor de Consum (IPC) și a inflației de bază, %,	28
Figura 10. Vânzările și procurările de valută străină de către BNM, echivalent milioane USD	28
Figura 11. Evoluția cursului mediu lunar al monedelor naționale ale Republicii Moldova și ai României, Ucrainei și ai Federației Ruse, Jan:14=100%	29
Figura 12. Depozite atrase ale persoanelor fizice și cursul de schimb MDL/USD, modificare f-a-p, %	31
Figura 13. Ratele dobânzii la credite și depozite, %	32
Figura 14. Volumul total al împrumuturilor noi acordate, modificare f-a-p, % și , contribuția creditelor în MDL și în valută străină la creștere, %	32
Figura 15. Contribuția procentuală a factorilor determinanți la formarea ponderii reducerilor calculate la credite în total credite	33
Figura 16. Comerțul extern de bunuri al Republicii Moldova, modificare f-a-p, %	36
Figura 17. Gradul de influență a exportului grupurilor de mărfuri la modificarea exportului în perioada Q1-Q3'14, %	37
Figura 18. Indicele valorii unitare și indicele volumului fizic la mărfurile exportate, modificare f-a-p, %....	38

Lista de tabele:

Tabel 1. Moldova: principalii indicatori economici și socio-economici.....	8
Tabel 2. Contribuția la creșterea VAB/capita T2:14 f-a-p (lei).....	24



Mesajele-cheie ale acestei ediții

- **Republica Moldova începe un nou ciclu politic, iar provocările pentru noul Guvern vor fi mai mari ca niciodată.** Alegerile parlamentare din 2014, contrar ideii vehiculate pe larg în opinia publică, nu au fost geopolitice, ci au avut o sorginte pur internă, reflectând divizarea societății între cei care au votat contra actualei guvernări și cei care le-au acordat o ultimă șansă. Următorul Guvern urmează să facă față unor provocări majore în anii următori. Cauza este că pentru a asigura modernizarea țării și apropierea acesteia de UE sunt necesare o serie de reforme sistemice de importanță critică, neimplementarea cărora ar putea compromite vectorul european. Totodată, promovarea unor asemenea reforme este destul de dificilă din cauza faptului că actualul context politic intern este destul de fragil. Printre principalele provocări de ordin politic sunt: fragmentarea „elitelor” politice care determină și fragilitatea majorității parlamentare cu viziuni pro-europene (cel puțin declarate), precum și proximitatea alegerilor locale din 2015 și cele prezidențiale din 2016. Prin urmare, Guvernul va trebui să facă față suprapunerii a 2 cicluri electorale: perioada post electorală pentru autoritățile publice centrale, când de regulă sunt promovate cele mai nepopulare, dar necesare reforme, și perioada pre-electorală pentru autoritățile publice locale, când, din contra, asemenea reforme se amână în favoarea măsurilor populiste. În acest context, formarea cât mai rapidă a următorului Guvern are o importanță crucială.
- **Principalele priorități de politici care trebuie să beneficieze de un suport politic consolidat din partea legislativului și să figureze, în mod obligatoriu, în viitorul program de guvernare sunt:** continuarea reformei sistemului educațional, consolidarea fiscală, sporirea transparenței și rezilienței sistemului bancar, simplificarea eliberării documentelor cu caracter permisiv pentru firme, sporirea flexibilității pieței muncii (revizuirea din temelii a Codului muncii), reforma sistemului de pensionare, modernizarea sistemului de calitate și, nu în ultimul rând, reforma sistemului justiției.
- **În a doua jumătate a anului 2014, creșterea economică este anticipată să încetinească simțitor până la doar 0,5%-0,8% f-a-p (în primul semestru aceasta a avansat cu 3,9% f-a-p), iar pentru întregul an aceasta ar putea coborî la doar 2,0%.** Totuși, rezultatul nu este unul atât de rău, dacă luăm în considerație mediul economic, politic și de securitate dificil din regiune, precum și aplicarea restricțiilor comerciale pentru anumite produse agro-alimentare de către Federația Rusă. Pentru anul 2015, anticipăm o creștere de circa 4,0%, iar principalele provocări vor ține de valorificarea oportunităților liberalizării comerțului cu UE, revenirea pe piața rusească, precum și redirecționarea spre piețe alternative de export. Provocările respective sunt relevante, în special, pentru sectorul agro-alimentar, care depinde cel mai mult de piața estică, și care se confruntă cu cele mai mari probleme de competitivitate.
- **O provocare majoră pe termen mediu și lung pentru economia moldovenească este asigurarea unei creșteri respectabile (de 5%-7%) a Prodului Intern Brut non-agricol.** Performanțele economice favorabile din ultimii ani s-au datorat unor factori de conjunctură (recolta agricolă bogată și substituirea într-o anumită măsură a produselor importate cu cele produse pe intern în rezultatul deprecierei monedei naționale), care urmează să se disipeze în anii următori. Pentru a valorifica potențialul economiei și a minimiza expunerea la șocurile climatice, este necesar de încurajat dezvoltarea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii, în paralel cu fortificarea cadrului concurențial. În sectorul agricol, politica de subvenționare trebuie reorientată de la subvenționare marilor investiții de capital, la infrastructura de protecție și la tehnologiile de nișă, „mici”, asimilabile de către fermierii moldoveni. În sectorul industrial, prioritatea de politici trebuie să fie susținerea întreprinderilor, în special celor din industria alimentară, în eforturile de publicitate și marketing, precum și integrarea firmelor moldovenești în rețelele de distribuție și lanțurile de aprovizionare europene. În acest sens, Camera de Comerț și Industrie, MIEPO și alte instituții de



suport de business trebuie să joace un rol mai activ. Nu în ultimul rând, economia moldovenească are nevoie de mai multe resurse creditare, atât pentru finanțarea mijloacelor circulante, cât și pentru finanțarea investițiilor de capital, iar pentru reducerea vulnerabilității producătorilor la variate șocuri, este necesară dezvoltarea serviciilor de asigurări. Prin urmare, transparentizarea și asanarea sectorului financiar al țării trebuie să constituie o prioritate imediată a viitorul Guvern.

- **Răcirea consumului pe fondul lipsei unor factori alternativi de creștere economică constituie o altă provocare pentru următorii ani.** Moderația consumului din 2014 a fost determinată în special de factori de conjunctură și psihologici (deprecierea leului, fundalul internațional stresant, zvonurile privind situația proastă în sectorul financiar), care ar putea să se mențină și în 2015. În paralel, investitorii privați, care sunt principalul motor al activității investiționale, sunt foarte precauți în această perioadă, iar investițiile finanțate din străinătate sunt într-o scădere dramatică.
- **Activitatea de consum urmează să fie amorfă și pe parcursul anului 2015, cu repercusiuni corespunzătoare asupra creșterii economice.** Pe lângă nivelul înalt de incertitudine care, de regulă, alimentează înclinația populației pentru economisire în detrimentul consumului, vor exista și factori suplimentari care vor menține tendința respectivă. Astfel, consumul populației urmează să fie afectat și de menținerea restricțiilor comerciale de către Federația Rusă, în paralel cu înrăutățirea situației economice și financiare în această țară și deprecierea rublei rusești. Aceasta va afecta influxurile de valută în Republica Moldova cel puțin prin 2 canale: remiterile din și exporturile spre Federația Rusă. Suplimentar, având în vedere că suntem la începutul ciclului electoral, anul 2015 ar putea fi marcat de o austeritate bugetară relativă: estimăm că cheltuielile bugetare vor crește nu mai mult de 2-3%, ceea ce, în termeni reali, va rezulta într-o contribuție negativă la PIB, de circa -0,5-0,7%.
- **Deși revitalizarea consumului este importantă, prioritatea autorităților trebuie să fie aducerea consumului în cadrul economiei oficiale, în timp ce economia informală să joace un rol tot mai redus.** Aceasta va asigura durabilitatea creșterii economice și va fortifica sistemul de finanțe publice din țară. Ingredientele-cheie pentru oficializarea consumului populației includ: dezvoltarea instrumentelor de plată electronice și descurajarea utilizării numerarului, stimularea comerțului prin unitățile comerciale organizate, asigurarea utilizării sistemului e-factură și digitalizarea instrumentelor anti-fraudă și investigative utilizate de serviciul fiscal.
- **În pofida deprecierei nominale a leului moldovenesc față de principalele valute de referință, cursul real efectiv al monedei naționale, de fapt, s-a apreciat.** Acest fenomen a avut loc din cauza deprecierei monedelor naționale ale principalilor parteneri comerciali ai Republicii Moldova (în special, rubla rusească, hrivna ucraineană și leul românesc) cu ritmuri mai înalte decât cele ale leului moldovenesc. Deși, aceasta a permis ieftinirea anumitor produse importate din aceste țări, aprecierea cursului real efectiv al monedei naționale afectează negativ competitivitatea producătorilor autohtoni pe piețele respective. Totuși, acest fenomen nicidecum nu trebuie să motiveze deprecierea monedei naționale până la nivelul celor din Federația Rusă sau Ucraina, ci mai curând relevă 2 semnale: (i) necesitatea de a spori prezența pe alte piețe de desfacere, mai stabile și cu oportunități mai mari; (ii) necesitatea de a fortifica competitivitatea prin calitate a producătorilor autohtoni (dezvoltarea agriculturii și industriei de nișă, modernizarea ambalării produselor și activitățile de marketing).
- **Deși indicatorii principali ai pieței muncii s-au îmbunătățit marginal, creșterea ocupării a avut loc preponderent în baza sectorului agricol.** Totodată, ramurile cu o productivitate mai ridicată, cum este industria, transporturile și comunicațiile, au înregistrat o reducere considerabilă a numărului populației ocupate. O asemenea redistribuire intersectorială a forței de muncă afectează competitivitatea externă a țării, sugerând un progres pe piața muncii din contul calității.



Mai mult decât atât, creșterea ocupării în agricultură s-a datorat a doi ani agricoli foarte buni, însă acest efect urmează să se disipeze în viitorul apropiat. În anii următori, fără o îmbunătățire esențială a mediului de afaceri și o reformă cardinală a legislației muncii, nu ne putem aștepta la continuarea trendului de creștere a ratei de ocupare.

- **Problema corelării sistemului educației cu necesitățile economiei s-a acutizat.** Indicele de necorespondență dintre cererea și oferta de forță de muncă a crescut, problema respectivă fiind în special relevantă în cazul studiilor superioare. Astfel, ponderea șomerilor cu studii superioare în total număr de șomeri a continuat să crească. Din acest considerent, este extrem de important de continuat reformele educaționale (calitate, cantitate și ajustarea la cerințele economice). Fără, schimbarea situației, piața muncii riscă să se transforme în una cu șomaj „supracalificat”.
- **„Războaiele corporative”, în paralel cu încetinirea creșterii economice și deprecierea monedei naționale au contribuit la înrăutățirea calității portofoliului de credite și au creat riscuri pentru stabilitatea sistemului bancar.** Suplimentar, restricțiile comerciale aplicate de Federația Rusă ar putea spori presiunile asupra activelor băncilor comerciale în viitorul apropiat. În acest context, stabilizarea și consolidarea rezilienței sistemului bancar trebuie să fie prioritatea zero a noului guvern. În particular, este necesar de sporit transparența concurența în sistemul bancar, de fortificat guvernanta corporativă și eficiența proceselor din cadrul băncilor (în special, în ceea ce ține de procedurile de acordare a creditelor și mecanismele de gestiune a creditelor non-performante), precum și de asigurat o mai bună protecție a drepturilor de proprietate.
- **Direcția europeană este cea care a asigurat principala contribuție la avansul general al exporturilor care a permis compensarea pierderilor pe piața rusească.** Au început să se materializeze primele efecte ale ZLSAC care a intrat în vigoare provizoriu la 1 septembrie. Se observă o creștere importantă a exporturilor de bunuri „sensibile” care au fost lovite de embargoul rusesc: astfel, în perioada sept-oct:14 observăm o creștere f-a-p a exporturilor de vinuri (+26%), mere (de 2,7 ori), prune (de 8,1 ori) struguri de masă (de 5,8 ori), porumb dulce congelat (de peste 3 ori) și cereale cu (+77%). Totodată, pentru a beneficia la maxim de prevederile Acordului de Asociere cu UE, Republica Moldova trebuie să depună mai multe eforturi în ceea ce ține de eliminarea barierelor non-tarifare pentru actualii și potențiali exportatori. În acest sens, sunt necesare: (i) extinderea aplicabilității ZLSAC asupra produselor de origine animalieră prin implementarea recomandărilor DG SANCO; (ii) îmbunătățirea sistemului de calitate pentru creșterea competitivității produselor pe piețele externe de desfacere; și (iii) implementarea și asigurarea unui sistem viabil în domeniul de standardizare, metrologie și evaluarea conformității.



Indicatori statistici

Tabel 1. Moldova: principalii indicatori economici și socio-economici

	2010	2011	2012	2013	2014 estimări	2015 prognoză
Populația stabilă, milioane (exclusiv Transnistria), început de an	3,564	3,560	3,559	3,559	3,558	3,558
PIB per capita, USD, la Paritatea Puterii de Cumpărare	3829,4	4178,7	4223,6	4666,0	4829,6	5091,0
PIB, modificare % față de anul precedent	7,1	6,8	-0,7	8,9	2,0	4,0
Deflator PIB, mod, % f-a-p	11,1	7,2	7,9	4,5	5,8	5,4
Consumul final al gospodăriilor populației, % f-a-p	9,2	8,5	1,0	6,5	1,4	3,6
Formarea brută de capital fix, % f-a-p	18,1	12,5	0,4	3,3	3,8	5,0
Producție industrială, % f-a-p	8,9	7,1	0,5	7,4	2,8	4,2
Producție agricolă, % f-a-p	7,4	5,5	-23,3	41,0	7,0	1,5
Industria/PIB, %	13,3	14	13,9	13,8	14,0	14,2
Agricultura/PIB, %	11,0	12,2	11,2	12,2	12,5	12,5
Investițiile străine directe nete, milioane USD	193,9	242,6	155,4	236,3	140,0	n.a.
Venituri nete din muncă remise din străinătate, milioane USD	1243,7	1511,8	1712,1	1868,5	1995,56	n.a.
Contul curent/PIB, %	-7,8	-11,2	-6,8	-4,8	-6,2	-7,3
Activele oficiale de rezervă, milioane USD	1717,7	1965,3	2515	2820,6	2594,0	2720,0
Datoria externă totală, stoc, milioane USD	4711,1	5358,9	5983,8	6300,0	6770,0	n.a.
Datoria externă/PIB, %	81,0	76,4	82,5	79,4	77,0	n.a.
Rata ocupării, % din populația de peste 15 ani, media anuală	38,5	39,4	38,4	39,3	40,1	n.a.
Rata șomajului, % din populația economic activă, media anuală	7,4	6,7	5,6	5,1	4,5	n.a.
Salariul real, mod, % f-a-p	0,7	-0,1	4,1	3,5	7,3	5,5
Indicele Prețurilor de Consum, sfârșit de an, %	8,1	7,8	4,1	5,2	4,8	5,2
Deficitul bugetar/PIB, %	-2,5	-2,4	-2,1	-1,8	-2,7	-1,5
Cheltuielile BPN/PIB, %	40,8	39	40,3	38,7	41,0	39,0
Rata de schimb, medie anuală, MDL/USD	12,4	11,7	12,1	12,6	14,0	n.a.
Rata de refinanțare a BNM, sfârșit de an, %	7,0	9,5	4,5	3,5	3,5	n.a.
Total credite bancare/PIB, %	35,4	36,2	39,6	42,2	43,5	44
Rata dobânzii depozite bancare, %, medie anuală	7,6	7,5	7,6	7,2	7	7,2
Rata dobânzii credite bancare, %, medie anuală	16,3	14,4	13,3	12,3	12	12,0

Sursa: BNS, FMI, BNM, calculele, estimările și prognozele EXPERT-GRUP;

Sumar executiv

Oferta internă. Într-un context nefavorabil de securitate și economic la scară regională, economia moldovenească a înregistrat un avans respectabil în anul 2014, estimat de noi la circa 2%. Doi ani consecutivi de condiții climaterice aproape excelente au asigurat o creștere fulminantă a producției agricole, chiar dacă unii producători agricoli nu au fost bucuroși, până la urmă, de scăderea prețurilor de livrare a producției agricole. Dinamica prețurilor a fost determinată în unele cazuri de factori de piață, în alte cazuri, de șocurile comerciale cauzate de embargourile instituite de Federația Rusă. Și sectorul industrial a înregistrat o bună creștere a valorii adăugate brute, în mare parte, mulțumită industriilor amplasate în zonele economice libere și în parcurile industriale. În sectorul construcțiilor, lucrurile stau destul de prost, sectorul fiind practic înghețat, urmare a precauției investitorilor, populației, dar și a dinamicii prețurilor în sectorul imobiliar. Serviciile au rămas și în 2014 motorul economiei, chiar dacă sectorul a fost caracterizat de evoluții contradictorii și de o volatilitate destul de pronunțată. Pentru anul 2015 anticipăm o accelerare a creșterii economice, care în condițiile scenariului de bază se va cifra la 3,5-4,2%. Serviciile vor rămâne cea mai importantă sursă de creștere, secondate de industrie, în special, de ramurile orientate la export. Situația geopolitică complicată din regiune, care poate să degradeze și mai mult, urmare a intensificării conflictului din estul Ucrainei, este riscul principal în adresa acestei prognoze. După doi ani de condiții climaterice bune, crește riscul unor condiții mai adverse care ar putea compromite creșterea anticipată în sectorul agricol. O altă potențială sursă de riscuri este sectorul bancar, unde, după o perioadă prea lungă de ezitare și cântărire a opțiunilor, guvernarea ar putea fi nevoită să aplice măsuri drastice pentru stabilizarea și asanarea sectorului.

Cererea internă a rămas pe pantă pozitivă în anul 2014, chiar dacă aceasta a fost mult mai moderată. Consumatorii casnici au cheltuit doar cu puțin mai mult decât în 2013, iar consumul casnic a crescut mai mult, urmare a condițiilor climaterice bune care au favorizat consumul natural al produselor obținute în economia „casnică”. Contribuția consumului administrației publice a fost negativă și anticipăm că va rămâne negativă și în 2015. Investițiile în capital fix în anul 2014 au avut o contribuție esențială în avansul înregistrat de PIB, însă o bună mare parte din creștere este datorată investițiilor finanțate din bugetul de stat și din cele locale care au mers în proiectele de reabilitare a drumurilor. Investitorii privați au fost foarte precauți în această perioadă dificilă, iar investițiile finanțate din străinătate au înregistrat o scădere dramatică. Dinamica exporturilor nete au contribuit în mod favorabil la creșterea economică din 2014 și credem că în 2015, odată cu valorificarea pleneră a oportunităților oferite de Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzătoare, rolul exporturilor în creșterea economică va crește vizibil. Evoluțiile pe piețele externe vor influența în mare parte sursele de finanțare ale consumului gospodăriilor casnice și ale investițiilor efectuate de firme. Pentru Federația Rusă anul 2015 poate aduce o recesiune a economiei. Nici Europa nu este într-o formă economică mult mai bună. În atare condiții, o creștere mai puțin vigoasă sau chiar o stagnare a volumului de bani remis de emigranți în anul 2015 este principalul risc în adresa prognozelor noastre privind evoluția componentelor cererii în anul 2015.

Finanțele publice. Politica fiscal-bugetară din Republica Moldova în anul 2014 și-a menținut caracterul său pro-ciclic, fiind influențată în mare măsură de perioada electorală. Rezultatul a astfel de politici este volatilitatea ratelor de creștere economică, subminând eforturile de a stabiliza finanțele publice pe termen mediu și lung. Pentru a evita aceste riscuri, s-au întreprins un set de măsuri de ajustare a cadrului de finanțe publice, cel mai semnificativ fiind adoptarea Legii privind finanțele publice și disciplina bugetar-fiscală. Această lege stabilește un set de reguli fiscale, menite să disciplineze autoritățile de resort și să stabilizeze bugetul. Totodată, perpetuarea cadrului instituțional curent în elaborarea și implementarea politicii fiscal-bugetare creează riscuri de nerespectare a regulilor stipulate. Astfel, în plus la ajustările legislative este important de a modifica și cadrul instituțional, prin atribuirea rolului de analiză și consultare unui Consiliu Fiscal independent. De asemenea, calitatea finanțelor publice pe termen mediu și lung va putea fi îmbunătățită prin aplicarea unor noi reguli fiscale de disciplinare calculat de Consiliul Fiscal.



Piața muncii a înregistrat un progres în prima jumătate a anului, datorită micșorării numărului de șomeri și a creșterii ratei de ocupare, s-au manifestat și unele tendințe îngrijorătoare. În particular, are loc decelerarea ratei de creare de noi locuri de muncă câteva trimestre la rând, precum și convergența dintre rata actuală și cea naturală a șomajului, ceea ce semnalizează despre înrăutățirea condițiilor pe piața muncii. Altă manifestare negativă, a fost redistribuirea intersectorială a forței de muncă în folosul agriculturii, continuând procesul dat deja al doilea an consecutiv și fiind rezultatul ineficienței reformelor structurale din ultima perioadă. Finalmente, a progresat și gradul de necorespondere dintre cererea și oferta de muncă, în primul rând din contul celor cu studii superioare. În lumina celor spuse, este important de accelerat procesul de reformare a sistemului de învățământ la toate nivelele, pentru asigurarea ancorării mai eficiente a acestuia la realitățile economice, sociale și demografice.

Prețuri și politică monetară. În pofida deprecierei monedei naționale, în anul 2014 au prevalat presiunile dezinflaționiste, iar până la finele anului curent, Indicele Prețurilor de Consum în expresie anuală va rămâne în proximitatea inferioară a țintei BNM de 5% (+/- 1,5 p.p.). Principalii factori dezinflaționiști au fost creșterea înclinației populației spre economisire în detrimentul consumului, recolta agricolă bogată, restricțiile comerciale aplicate de Federația Rusă și diminuarea prețurilor mondiale la unele produse alimentare. Totodată, deși moneda națională s-a depreciat față de principalele valute de referință, cursul real efectiv, de fapt, s-a apreciat. Acest fapt a fost cauzat de deprecierea mai pronunțată a monedelor naționale ale unor parteneri comerciali importanți ai Moldovei (Federația Rusă și Ucraina). Contextul economic intern și regional a permis BNM să mențină caracterul stimulat al politicii monetare și să permită o anumită depreciere a monedei naționale (deși fără intervențiile băncii centrale pe piața valutară internă, leul moldovenesc s-ar fi depreciat mult mai semnificativ). În 2015, nivelul inflației va rămâne în intervalul țintit de BNM de 5% (+/- 1,5 p.p.), iar presiunile de depreciere asupra monedei naționale vor tempera pe fondul creșterii economice mai înalte, a investițiilor și exporturilor. Pe de altă parte, menținerea restricțiilor comerciale de către Federația Rusă, dificultățile economice în UE, dar în special, în CSI, precum și deprecierea rublei rusești și hrivnei ucrainene, în paralel cu plasarea economiei moldovenești sub nivelul său potențial, vor alimenta în continuare presiunile dezinflaționiste în 2015.

Sectorul bancar dă semne clare de slăbiciune. Pe de o parte, evoluțiile economice afectează activitatea băncilor. Restricțiile impuse de Rusia vor cauza deteriorarea situației financiare a exportatorilor de produse agro-alimentare, în rezultat, acești agenți economici vor rambursa creditele bancare cu o mai mare dificultate. Deprecierea monedei naționale, la fel, generează dificultăți pentru returnarea împrumuturilor bancare în valută. Pe de altă parte, continuarea partajărilor corporative și deciziile manageriale strănii, care, vădit, sunt orientate împotriva stabilității instituțiilor financiare, la fel, au un impact negativ important asupra sectorului bancar. În acest context, instituțiile publice sunt destul de pasive, iar intervențiile sale sunt întârziate, fapt ce permite augmentarea tendințelor negative.

Sector extern. Comerțul extern al Republicii Moldova a fost afectat de restricțiile impuse de Federația Rusă. Neonestitatea și neglijarea prevederilor Acordului de Liber Schimb din CSI sunt ipostaze ce au caracterizat comportamentul Rusiei în raporturile economice cu Republica Moldova. Restricțiile impuse de autoritățile ruse la importul unor categorii de produse originare din Republica Moldova au cauzat stagnarea exportului. De altfel în 2015 poziția ostilă a Rusiei ar putea fi un factor important ce ar periclita stabilitatea economică a Republica Moldova. Un alt factor care a influențat comerțul extern a fost deprecierea monedei naționale care a determinat un anumit efect de substituție a produselor importate cu cele produse pe intern. Pentru anii 2015-2016 prioritățile Guvernului ar trebui să fie eliminarea barierelor tehnice din calea comerțului și modernizarea infrastructurii calității – condiții cruciale pentru a putea valorifica beneficiile Acordului de Asociere cu UE și pentru diminuarea expunerii față de piața rusească.

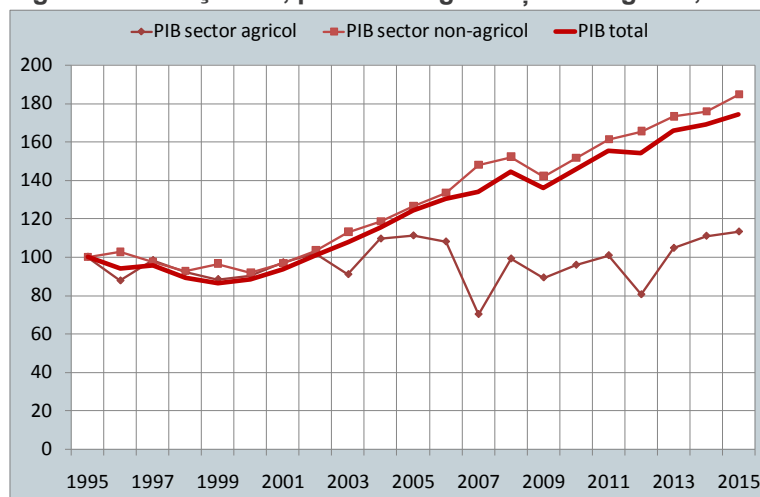
Capitolul 1. Oferta internă

Anul 2014 poate fi calificat drept unul bun pentru economie, mai ales ținând cont de contextul intern și extern nefavorabil pentru creșterea economică. Totuși, după cum este arătat în acest capitol, factorii de conjunctură – inclusiv deprecierea leului moldovenesc, precum și „bonusurile electorale” oferite de guvern unor producători și consumatori - au avut un rol major în alimentarea creșterii. Odată cu disiparea efectului acestora, în 2015, economia va trebui să facă față unor noi provocări, inclusiv celor legate de liberalizarea comerțului cu UE, de revenirea pe piețele estice și de condițiile climaterice care ar putea să fie mai puțin favorabile decât în 2013-2014. Prognoza noastră anterioară a creșterii PIB-ului pentru anul 2014 o menținem la nivelul stabilit la începutul anului curent (+2,0%). Pentru anul viitor anticipăm o creștere economică mai înaltă, care, în condiții normale, va fi de circa 4,0% (+/- 0,5 p.p.). Riscurile principale în adresa acestei prognoze țin de instabilitatea politică, geopolitică și cea financiară.

Tendențele economice recente

Creșterea PIB-ului cu 3,9% în prima jumătate de an, precum și accelerarea creșterii care a fost observată în T2:14, trebuie văzute ca noutăți bune, ținând cont de fundalul geopolitic și de securitate nefavorabil la scară regională și de baza de comparație înaltă din 2013 la care se raportează creșterea din anul curent. Datele statistice internaționale disponibile la moment arată că rata de creștere înregistrată în Republica Moldova în prima jumătate de an 2014 pare să fie și una dintre cele mai înalte la scară europeană. Dar o analiză mai profundă a datelor sugerează că ar fi o mare eroare căderea în euforie, și aceasta deoarece factorii de conjunctură au avut rolul determinant în avansul înregistrat de economie. Un factor esențial care, în T2:14 a impulsionat exporturile și a redus importurile (ambele având efecte aritmetice pozitive asupra PIB-ului) a fost deprecierea leului moldovenesc (cu peste 10% față de dolarul american și cu circa 16% față de euro). Acest impact pozitiv, evident, nu poate dura foarte mult, mai ales că, după alinierea leului la valutele regionale, deprecierea cursului de schimb real efectiv din al doilea trimestru a fost compensată de o apreciere comparabilă în T3:14. În a doua jumătate a anului s-a manifestat mai puternic și efectul bazei de comparație foarte înalte din trimestrul trei al anului 2013. Conform estimărilor noastre, în a doua jumătate a anului, PIB-ul a crescut cu circa 0,5-0,8%, reducând, astfel, rata de creștere anuală la nivelul de circa 2% (**Error! Reference source not found.**).

Figura 1. Evoluția PIB, pe sector agricol și non-agricol, 1995=100%



Sursa: BNS, prognoze EXPERT-GRUP pentru 2014-2015



Agricultura. Sectorul agricol a surprins din nou analiștii, cu o creștere esențială a producției, estimată oficial la circa 8,6% în T1-T3:14 și estimată de noi la circa 7,5% pentru întregul an 2014. Favorizate de condițiile climatice bune, recoltele la hectar au crescut pentru majoritatea culturilor agricole importante, rezultând într-un indicator de creștere de circa 12% a valorii producției fitotehnice. Totuși, pentru unele culturi, creșterea producției nu a însemnat și venituri mai mari pentru fermieri. Acesta este, de exemplu, cazul producătorilor de prune și mai ales, de mere, care au fost victimele principale ale embargoului rusesc și ale înghețurilor din luna octombrie, și pentru care prețurile de livrare la fabricile de prelucrare și la supermarketuri au ajuns la nivele derizorii. În cazul porumbului, prețurile de livrare au scăzut cu aproape 40%, de data aceasta sub influența factorilor de piață obiectivi. Guvernul a oferit producătorilor de fructe timpurii (mere și prune) compensații pentru pierderea accesului la piața rusă, dar modalitatea practică de implementare a suportului nu a fost nici transparentă, nici echitabilă din punct de vedere a accesului – marii producători au fost, din nou, mult mai favorizați decât cei mici. Și sectorul zootehnic a înregistrat o creștere, chiar dacă mai puțin spectaculoasă, de 2,5% în T1-T3:14, aceasta fiind și rata de creștere pe parcursul întregului an. Deși volumul producției zootehnice a crescut mai puțin, producătorii au fost mult mai avantajați de dinamica în ascensiune a prețurilor produselor animaliere. Per total, conform estimărilor noastre, în anul 2014 valoarea adăugată brută generată de sectorul agricol a crescut cu circa 7%.

Industria. În T1-T3:14 rata de creștere a producției industriale a constituit 4,7% față de T1-T3:13, cu o ușoară accelerare în septembrie (7,4% față de Sep:13). După o evoluție dezamăgitoare în 2013, producția uleiurilor și-a revenit spectaculos în 2014, înregistrând o creștere mai mult decât dublă. Totodată, producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne a crescut cu 25,3%, fabricarea produselor lactate – cu 8,0%, prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor – cu 6,1%, iar fabricarea produselor din cacao, a ciocolatei și a produselor zaharoase – cu 5,8%. Pe de altă parte, industriile lovite de sancțiunile comerciale rusești au redus nivelul de producție. În particular, producția de băuturi alcoolice distilate a scăzut cu 28%, iar cea de vinuri – cu 23%. În industriile non-alimentare, evoluțiile au fost, de asemenea, mixte. Astfel, dacă industria chimică a crescut volumul de producție cu 46%, atunci procesarea tutunului și fabricarea produselor de tutun a scăzut cu aproape 40%. Să remarcăm că ultima rămâne într-un picaj abrupt pe parcursul ultimilor cinci ani. În ansamblu, se poate constata o anumită răcire a ritmului producției industriale în a doua jumătate a anului, ceea ce va rezulta într-un indice anual de creștere a valorii adăugate brute a sectorului industrial situat între 2,6% și 3,0%. Ca mega-tendință, se observă o creștere accelerată a producției și ponderii în total a industriilor amplasate în zone economice libere și parcuri industriale. În noiembrie o altă mare companie europeană producătoare de cabluri și-a anunțat decizia de a intra în Moldova, urmând să se stabilească în subsidiara de la Strășeni a Zonei Economice Libere Bălți. În același timp, producătorii care nu sunt atât de favorizați și activează în „regim normal” o duc mai rău. Printre multitudinea de probleme cu care se ciocnesc micii producători se identifică și problemele birocratice și financiare care împiedică racordarea la rețeaua de energie electrică. Deși problema a fost în atenția Guvernului în 2014, o soluție durabilă încă nu a fost găsită.

Construcțiile. Sectorul construcțiilor arată foarte posac în anul 2014. În prima jumătate de an volumul lucrărilor în antrepriză a rămas practic la nivelul atins în 2013, o bună parte din investitori și bănci renunțând sau amânând finanțarea construcțiilor noi, în special a clădirilor rezidențiale. Dinamica negativă a prețurilor pe piața imobiliară este unul din factorii care dictează precauție investitorilor. Dacă nu erau marile proiecte de infrastructură finanțate din buget (de fapt, de către donatorii și creditorii europeni), sectorul construcțiilor ar fi fost la moment în plină alunecare pe o pantă negativă. Sectorul nu a demonstrat careva semnale de ascensiune nici în a doua jumătate a anului. Totuși, cum consumurile intermediare au scăzut mai mult decât volumul lucrărilor de construcții, valoarea adăugată brută produsă în sector a crescut estimativ cu 6,8-7,0%. În general, sectorul construcțiilor tinde să-și reducă puțin ponderea sa în valoarea adăugată brută, coborând de la cele 6% atinse în anul 2008 la una estimată la circa 3% în 2014.

Serviciile. În general, în 2014 sectorul serviciilor a fost caracterizat de evoluții contradictorii, dar și de o volatilitate atipică. Comerțul cu ridicata a urmat o creștere puternică, în timp ce comerțul cu amănuntul a fost ceva mai ezitant. Serviciile prestate populației s-au menținut la cote înalte în ianuarie-august, după care în septembrie-octombrie au demonstrat o scădere bruscă, natura căreia deocamdată rămâne neclară.

Spre deosebire de acesta, sectorul serviciilor prestate întreprinderilor demonstrează o creștere mai stabilă. Volumul mărfurilor transportate a crescut cu 13% în T1:14, cu 10% în T2:14, dar cu numai 1% în T3:14. Luați împreună, indicatorii-cheie sugerează mai degrabă o răcire a cererii interne, în special a consumului final, și externe de consum în ultimul trimestru al anului curent și probabil și pentru anul 2015.

Prognoze pe termen scurt și mediu

- Conform estimărilor econometrice ale EXPERT-GRUP, în anul 2015 economia moldovenească va crește cu circa 4,0% (+/- 0,5 p.p.). După cum este arătat mai jos, anticipăm că toate sectoarele vor avea contribuții pozitive, chiar dacă unele, modeste, la acest avans economic. Riscurile în adresa acestei prognoze sunt orientate în jos. Din perspectiva ofertei interne, un risc major în adresa acestei prognoze este rezultatul alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014 și instabilitatea politică care ar putea urma. Situația geopolitică complicată din regiune poate să degradeze și mai mult, urmare a intensificării conflictului din estul Ucrainei, ceea ce inevitabil va fi simțit și de economia moldovenească. De asemenea, o altă potențială sursă de riscuri este sectorul bancar, unde, după o perioadă prea lungă de ezitare și cântărire a opțiunilor, guvernarea ar putea fi nevoită să aplice măsuri drastice pentru stabilizarea și asanarea sectorului.
- Vorbind despre agricultură, obținerea accesului producătorilor agricoli la noile piețe externe este provocarea cea mai mare pe termen scurt și mediu. În 2014, chiar dacă exporturile de produse agricole spre UE au crescut fulminant imediat după intrarea în vigoare a noului regim comercial, nu a fost posibil de valorificat integral oportunitățile oferite de Zona de Liber Schimb Aprofundată și Cuprinzătoare, în timp ce piața rusă a fost închisă pentru producătorii moldoveni. O altă provocare majoră ține de necesitatea de a face față unor condiții climaterice eventual mai puțin prielnice pentru sectorul agricol. Probabilistic vorbind, după doi ani consecutivi de condiții excelente pentru sector, crește destul de mult riscul unor condiții mai adverse în anul 2015. Noi adoptăm un scenariu conservativ pentru creșterea sectorului agricol în anul 2015, cu un indice al creșterii de circa 2,0% (+/- 0,5 p.p).
- Sectorul industrial de asemenea va trebui să facă față unor noi provocări legate de liberalizarea comerțului cu UE. În particular, pentru a livra pe piața europeană, producătorii privați din branșa industriei alimentare vor trebui să asigure investiții în modernizarea tehnologică și îmbunătățirea sistemelor de control a calității și securității produselor. Procesarea și producerea produselor de carne și producerea lactatelor sunt două industrii unde aceste două condiții sunt de importanță critică. În același timp, pe fundalul unor atitudini mai precaute din partea consumatorilor, se va intensifica competiția și pe piața internă. Industria va fi dusă înainte de ramurile care deja și-au demonstrat competitivitatea internă și externă – industria alimentară, textilele și confecțiile, fabricarea încălțămintei, industria chimică, materialelor de construcții. În același timp, industria vinurilor și distilatelor, în ansamblu, va continua să resimțască impactul embargoului rusesc, deși unii producători în parte vor fi în stare să reorienteze producția către alte piețe. Per total, așteptăm o creștere de circa 4,0%-4,5% a valorii adăugate brute generate de sector în anul 2015.
- Sectorul construcțiilor nu prezintă careva perspective certe pentru anul 2015. Pe de o parte, investitorii și băncile vor continua să rămână precauți în plasarea banilor în proiectele rezidențiale. Pe de altă parte, cu o serie de mari proiecte deja anunțate în 2014, sectorul construcțiilor nerezidențiale ar putea să intre pe o pantă mai ascendentă în anul 2015. De asemenea, va crește rolul proiectelor de infrastructură finanțate de băncile europene și de alți donatori. O creștere a sectorului de 4,5-5,0% pare, la această rundă, o prognoză realistă pentru anul 2015.
- Pentru comerțul intern cu bunuri și servicii, adoptăm o prognoză relativ precaută de creștere a valorii adăugate brute care se cifrează la circa 3,0-3,5%. Creșterea relativ modestă a sectorului este dictată de anticipările destul de rezervate pe care le avem vizavi de evoluția cererii de consum interne, precum și de o politică mai austeră a cheltuielilor publice în anul 2015. Aceasta din urmă va rezulta într-un volum puțin mai mic de servicii publice prestate populației.



Recomandări de politici

- După cum am menționat în precedentele ediții ale publicației MEGA, o provocare majoră pentru Republica Moldova va fi, pe termen mediu, menținerea unei rate de creștere sănătoasă de cel puțin 5-7% a componentelor non-agricole ale PIB-ului. Economia a avut noroc de doi ani agricoli foarte buni, dar fortuna nu va fi favorabilă la infinit și agricultura riscă să revină la modelul său de evoluție sinusoidală, cu efect advers pentru predictibilitatea macroeconomică și macrofinanciară. Subvențiile pentru producătorii agricoli au fost subiect al unor dezbateri în Guvern, în condițiile în care cererile pentru subvenții în 2014 (circa 800 milioane MDL) au depășit cu mult resursele financiare alocate (560 milioane MDL), ceea ce dezvoltă provocări serioase de planificare a politicii. Problemele majore rezidă nu doar în planificarea corectă la nivel macro a volumului de resurse necesare, dar și distribuția acestora în modul cel mai judicios și echitabil posibil. Pentru a nu crea distorsiuni pe piață și pentru a asigura accesul echitabil la subvenții, politica de subvenționare trebuie reorientată de la subvenționare marilor investiții de capital, la infrastructura de protecție și la tehnologiile de nișă, „mici”, asimilabile de către fermierii moldoveni.
- Producătorii din industria alimentară trebuie să obțină suportul necesar, din partea statului, în cadrul programelor de subvenționare, dar și al băncilor, în forma unor credite acordate în condiții rezonabile, pentru a valorifica oportunitățile oferite de Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu UE. Una din opțiunile care merită a fi analizate la modul serios este ajutorul acordat pentru susținerea eforturilor de publicitate și marketing. Totodată, Camera de Comerț și Industrie, MIEPO și alte instituții de suport de business trebuie să joace roluri mai active în integrarea firmelor moldovenești în rețelele de distribuție și lanțurile de aprovizionare europene.
- După cum am anticipat în MEGA #10, embargoul comercial din partea Federației Ruse s-a materializat în vara și toamna acestui an. Din păcate, Guvernul și exportatorii nu au reușit să identifice – pe lângă piețele europene - și alte noi piețe de desfacere pentru produsele alimentare, agricole și băuturile alcoolice. Au fost observate anumite eforturi pentru a deschide piețele din China și unele țări din Orientul Apropiat, dar aceste eforturi nu au fost foarte consistente. Pentru mai multă substanță, este necesar ca acest demers de identificare a noilor piețe de desfacere să se bazeze pe atragerea companiilor profesioniste în domeniul marketingului internațional și a comunicării.
- Economia moldovenească are nevoie de mai multe resurse creditare, atât pentru finanțarea mijloacelor circulante, cât și pentru finanțarea investițiilor de capital. Totodată, pentru reducerea vulnerabilității producătorilor la variate șocuri, este necesară dezvoltarea serviciilor de asigurări. Însă nici dezvoltarea sectorului bancar, nici a celui de asigurări nu este posibilă în situația când ambele rămân victime ale unor aranjamente anticompetitive, iar proprietarii adevărați nu doresc să fie cunoscuți de publicul larg. Anul 2015, fiind primul an de mandat al noului guvern, oferă o scurtă fereastră de oportunitate pentru transparentizarea și asanarea sectorului financiar al țării. Această oportunitate nu trebuie ratată.

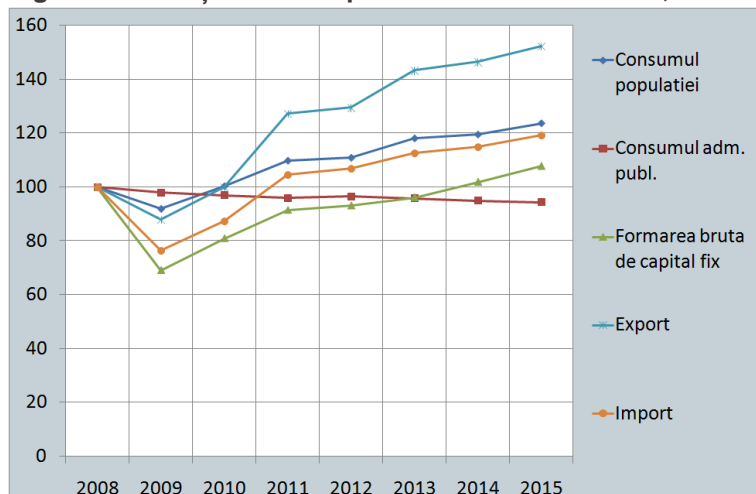
Capitolul 2. Cererea internă

În prima jumătate de an consumatorii moldoveni au fost foarte precauți, cheltuielile lor de consum crescând cu puțin peste 1% în prima jumătate de an și, conform estimărilor noastre, și mai puțin în T3-T4:14. Consumul în sfera administrației publice nu a dat motive de entuziasm în 2014. Investițiile în capital fix nu au impresionat nici ele, în contextul când marii investitori au fost mai precauți, așteptând trecerea alegerilor. Creșterea accelerată a exporturilor comparativ cu importurile de bunuri și servicii a avut rolul principal în evoluția PIB-ului pe elemente de cheltuieli pe parcursul întregului an, și aceasta în pofida unor noi șocuri comerciale după instituirea de către Federația Rusă a embargourilor la produsele din Republica Moldova. Pentru anul 2015, anticipăm, în linii mari, cam aceeași contribuție structurală a elementelor de cheltuieli. Gospodăriile casnice vor demonstra precauție în consum, urmare a creșterii mai lente a veniturilor din salarii, remitențe și transferuri sociale. Bugetul mai auster în 2015 va impune moderație și în administrația publică. În dependență de rezultatele alegerilor, s-ar putea să observăm un influx puternic de investiții străine și locale, dar exporturile vor rămâne principala sursă de creștere a PIB-ului.

Tendențele recente în evoluția cererii

Consumul gospodăriilor casnice a înregistrat o creștere foarte modestă de circa 1,3% în prima jumătate de an (Figura 2), inclusiv urmare a condițiilor meteorologice mai bune care a sporit consumul natural al produselor obținute în agricultura „casnică” (+4,1%). Conform estimărilor noastre preliminare, în anul 2014, consumul gospodăriilor casnice a crescut cu circa 1,2%. Cât privește achiziția mărfurilor pe piață, consumatorii au devenit mai precauți în T2:14 (+1,4%) comparativ cu T1:14 (+2,6%). Este interesant că cheltuielile pentru procurarea serviciilor au revenit pe pantă pozitivă în T2:14 (+1,6%) după scăderea din T1:14 (-2,2%), în timp ce procurarea de bunuri și servicii de către rezidenții moldoveni peste hotare au crescut cu 11,5% în T1:14 după scăderea cu 4% în T1:14. Coroborate cu datele din balanța de plăți, aceste tendințe ar putea să sugereze primele efecte economice ale regimului liberalizat de vize din partea Uniunii Europene pentru cetățenii moldoveni. Totodată, noi estimăm că în a doua jumătate de an, cheltuielile de consum ale gospodăriilor casnice au crescut și mai lent în a doua jumătate de an (estimativ, cu 0,5-0,8%). Această moderație în consum a fost determinată în special de factori de conjunctură și psihologici (deprecierea leului în trimestrul patru, fundalul internațional stresant, zvonurile privind situația proastă în sectorul financiar).

Figura 2. Evoluția PIB-ului pe elemente de cheltuieli, 2000=100%



Surse: BNS, calcule, estimări și prognoze EXPERT-GRUP

Consumul final al administrației publice. Dacă în primul trimestru contribuția acestei componente a cererii a fost una moderat negativă (înregistrând o scădere de 0,6%), atunci în T2:14 aceasta s-a amplificat și mai mult (-1,2%). Judecând după dinamica bugetului public, în doua jumătate a anului, cererea de consum final din partea administrației a scăzut cu 1% față de anul 2013.

Creșterea **investițiilor în capitalul fix** (+7,6% în prima jumătate de an și +5,9% pe parcursul întregului an) a avut o contribuție esențială în avansul înregistrat de PIB. Dar o bună mare parte din creștere este datorată investițiilor finanțate din bugetul de stat și din cele locale (în special, în proiectele de reabilitare a drumurilor și unor utilități). Investitorii privați, care sunt principalul motor al activității investiționale, sunt foarte precauți în această perioadă, iar investițiile finanțate din străinătate sunt într-o scădere dramatică. În particular, este sugestivă decelerarea ritmurilor investiționale în T2:14 față de T1:14, pentru investițiile în construcții (de la +11,3% la +9,4%) și pentru investițiile în mașini și utilaje (de la +10,2% la +6,5%).

Cererea externă a fost de mare ajutor pentru economie în prima jumătate de an. În special, creșterea cu aproape 11% a exporturilor în T2:14 a avut un rol major în accelerarea creșterii PIB-ului comparativ cu T1:14. Direcția europeană este cea care a asigurat principala contribuție la avansul general al exporturilor. Totuși, acest efect practic s-a redus la zero în T3:14 și, mai ales, în ultimul trimestru al anului. În același timp, în T3-T4:14, au început să se materializeze primele efecte ale ZLSAC care a intrat în vigoare la 1 septembrie. Se observă o creștere importantă a exporturilor de bunuri „sensibile” care au fost lovite de embargoul rusesc: astfel, în perioada sept-oct:14, observăm o creștere f-a-p a exporturilor moldovenești în UE de vinuri (+26%), mere (de 2,7 ori), prune (de 8,1 ori) struguri de masă (de 5,8 ori), porumb dulce congelat (de peste 3 ori) și cereale cu (+77%). Să remarcăm aici o evoluție încurajatoare, cea de creștere accelerată a exporturilor în comparație cu importurile, în prima jumătate de an și, după toate aparențele, și în doua jumătate a anului. Unul din factorii esențiali este deprecierea controlată a leului în 2014, dar pe lângă acesta, putem constata și o tendință sănătoasă de corectare a dezechilibrelor în balanța de plăți a Republicii Moldova.

Prognoze pe termen scurt și mediu

- Evoluțiile pe piețele externe vor influența în mare parte sursele de finanțare ale consumului gospodăriilor casnice și ale investițiilor efectuate de firme. Federația Rusă trece printr-o perioadă foarte dificilă din punct de vedere financiar și economic (în particular, în a doua jumătate a anului fiind deja înregistrată o recesiune în sectorul de construcții), iar anul 2015 poate chiar aduce o recesiune a economiei ruse. Nici Italia (a doua destinație majoră pentru emigranții moldoveni) nu este într-o formă economică mult mai bună. În atare condiții, ar trebui să ne așteptăm la o creștere mai puțin viguroasă sau chiar o stagnare a volumului de bani remis de emigranți în anul 2015. În



scenariul conservativ, noi anticipăm o creștere modestă de 0,8-1,0% a volumului de remitențe în anul 2015.

- La moment se constată o răcire a consumului din partea populației, mai ales după ce în a doua jumătate a anului 2014 s-a manifestat plener impactul negativ al embargoului comercial din partea Federației Ruse, care a redus încasările de la exporturi și a exercitat presiuni negative asupra PIB-ului. Totuși, pentru 2015 noi anticipăm o ușoară îmbunătățire a indicatorilor consumului gospodăriilor casnice, cu o creștere prognozată de 3,4-3,6%.
- Chiar dacă încă nu este adoptată legea bugetului pentru anul 2015, ipoteza noastră de bază este că austeritatea va fi la ordinea zilei și că cheltuielile bugetare vor crește nu mai mult de 2-3%, ceea ce, în termeni reali, va rezulta într-o contribuție negativă la PIB, de circa -0,5-0,7%.
- În cadrul scenariului nostru de bază, etapa incertitudinii politice cauzate de alegerile parlamentare este depășită relativ repede și în 2015 putem să ne așteptăm la menținerea ritmurilor procesului investițional, la nivelul unei creșteri de 5,6-6,0%.
- Oportunitățile oferite de ZLSAC dintre Republica Moldova și UE, vor fi valorificate mai plener în 2015, dar și competiția din partea producătorilor europeni se va manifesta puțin mai vizibil decât în prezent. Per total, anticipăm că exporturile în 2015 vor crește puțin mai rapid decât importurile (4,0% față de 3,8%), ceea ce va avea un impact favorabil asupra PIB-ului.

Recomandări de politici

- Cum ar putea fi valorificată mai bine cererea de consum din partea populației pentru a stimula creșterea economică durabilă? Este o întrebare esențială, la care puține autorități de politică economică din Moldova se gândesc la modul serios. La prima vedere, stimularea cererii de consum parcă ar fi în contradicție cu schimbarea paradigmei de creștere economică dorită de Guvern - paradigmă care se rezumă la mai multe investiții, mai puțin consum, exporturi mai mari. În realitate, această contradicție nu este deloc atât de rigidă. Consumul populației este unul dintre cele mai importante semnale stimulative pentru creșterea economică, dar este important ca acest consum să fie adus în cadrul economiei oficiale, în timp ce economia informală să joace un rol tot mai redus. Pe lângă faptul că va asigura o durabilitate mai înaltă a procesului de creștere economică, aceasta va simplifica colectarea impozitelor indirecte provenite din taxarea consumului. În prezent, consumul populației ar trebui să genereze circa 18-20 miliarde MDL încasări nete din TVA, dar în realitate acestea nu se ridică nici la 12,5 miliarde. Ingredientele-cheie pentru oficializarea consumului populației includ: dezvoltarea instrumentelor de plată electronice și descurajarea utilizării numerarului, stimularea comerțului prin unitățile comerciale organizate, asigurarea utilizării sistemului e-factură și digitalizarea instrumentelor anti-fraudă și investigative utilizate de serviciul fiscal.
- Investițiile în anul 2014 și în 2015 vor demonstra o dinamică sub potențialul oferit de integrarea economică și comercială tot mai strânsă cu UE. Pe lângă incertitudinea economică cauzată de instabilitatea politică și geopolitică în est, o cauză esențială ține de climatul investițional impropriu care a fost clădit în țară pe parcursul ultimilor douăzeci de ani, în pofida unui progres marginal din ultimii ani. Guvernul a analizat și chiar adoptat pe parcursul anilor variate instrumente de politică industrială activă pentru a atrage investitorii (zone economice libere, parcuri industriale, parcuri tehnologice). Mai recent, în atenția publicului a ajuns și ideea subvenționării directe, cu resurse bugetare, a locurilor de muncă create de investitori, ca metodă de atragere a investitorilor. Această metodă ar merita să fie analizată la modul serios abia după ce alte instrumente convenționale ar fi epuizate. Or, nu este tocmai cazul Republicii Moldova, unde nici una din reformele-cheie necesare pentru asanarea mediului investițional nu a dat rezultatele așteptate. O analiză „la sânge” a implementării Foii de parcurs pentru acțiunile Guvernului în vederea eliminării constrângerilor critice în calea mediului de afaceri 2013-2014 ar arăta că jumătate din acțiuni nu au fost implementate sau au fost implementate formal, fără careva impact real asupra firmelor. Mai mult, analiza oportunității politicii de subvenționare directă a locurilor de muncă create trebuie obligatoriu să țină cont de efectele economice adverse ale unei atare subvenționări – distorsiunile de piață, costurile de oportunitate mari, descurajarea micilor producători.

Capitolul 3. Finanțele publice

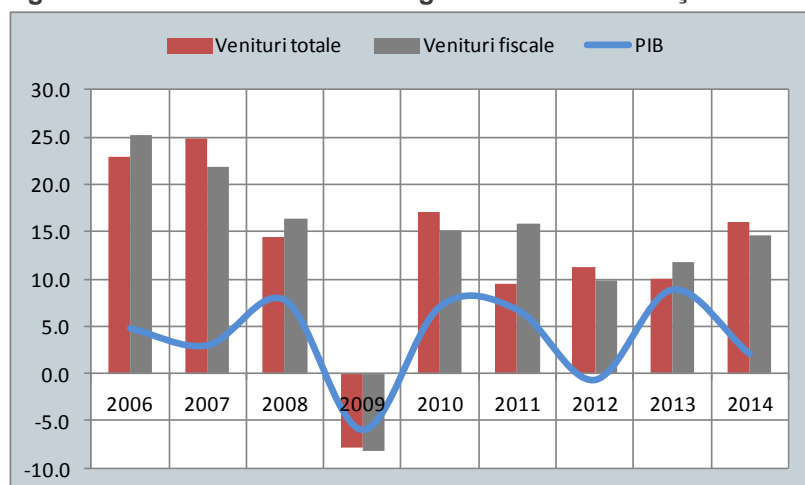
Politica fiscal-bugetară din Republica Moldova pe parcursul anului 2014 a purtat o amprentă electorală, menținând un caracter pro-ciclic. O inițiativă de bun augur pentru schimbarea situației respective a fost aprobarea de către executiv a noii Legi privind finanțele publice și responsabilitatea bugetar-fiscală. Însă, luând în considerație caracterul noilor reguli fiscale, comportamentul autorităților de resort în gestionarea finanțelor publice în retrospectivă, precum și experiența internațională de perseverare la astfel de reguli, se poate de anticipat o încălcare persistentă a normelor legiferate.

Politica fiscal-bugetară – în căutarea unei noi ținte

Republica Moldova a intrat în anul 2014 cu un buget, parametrii căruia au fost în mare parte influențați de alegerile parlamentare din noiembrie. Pe parcursul anului, însă, aspectul electoral s-a accentuat și mai mult, datorită aprobării modificărilor la Bugetul Public Național (BPN) la mijlocul anului, majorându-se veniturile prognozate, dar și mai semnificativ cheltuielile, iar rezultatul fiind creșterea sesizabilă a deficitului bugetar. Astfel, în urma modificărilor adoptate rata de creștere a cheltuielilor s-a accelerat de la 10% la 21,6% f-a-p, în timp ce rata veniturilor totale - de la 10,3% la doar 16% f-a-p, iar dinamica veniturilor fiscale sa mărit doar cu 1 p.p. până la 14,6%. Rezultatul modificărilor parvenite în politica fiscal-bugetară va fi creșterea deficitului bugetar până la -3,8% din PIB față de -2,64% proiectat inițial. Luând în calcul, însă, ratele de executare a cheltuielilor în anii precedenți în jur de 97%, deficitul bugetar la sfârșitul anului poate să revină la parametrii prognozați inițial.

Politica fiscal-bugetară din țara noastră, pe lângă aspectul momentan de conjunctură politică, este caracterizată de o dinamică pro-ciclică. Cum se observă din Figura 3, dinamica PIB-ului are un impact semnificativ asupra ratelor de creștere a veniturilor bugetare, fiind și mai pronunțată pentru veniturile fiscale. Astfel, corelația dintre creșterea veniturilor fiscale și a PIB-ului pentru perioada 2005-2014 este de 0,69, în timp ce corelația pentru cheltuieli în aceeași perioadă este de 0,23. Dacă dinamica veniturilor fiscale reflectă în mare măsură activarea stabilizatorilor automatici, fiind însă prea susceptibili la oscilațiile economice, atunci în cazul cheltuielilor bugetare se manifestă mai mult un comportament pro-ciclic mai pronunțat.

Figura 3. Dinamica veniturilor bugetare totale/fiscale și a PIB-ului (% f-a-p)



Sursa: Calcule Expert-Grup în baza datelor BNS, Ministerului Finanțelor

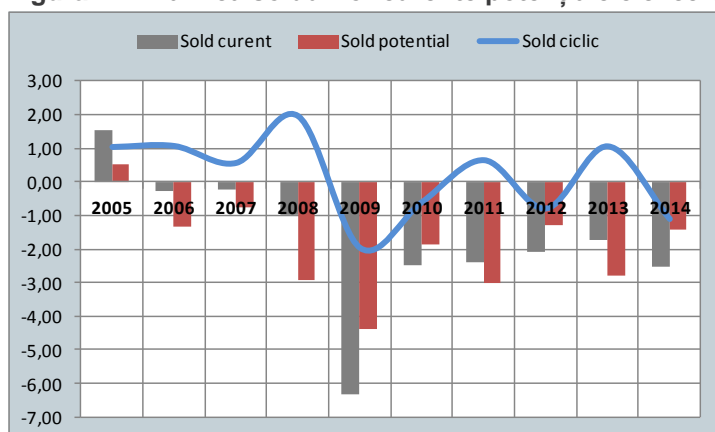
Un pas calitativ spre diminuarea fluctuațiilor pro-ciclice și a atingerii stabilității macroeconomice pe termen mediu, îl constituie aprobarea la nivel legislativ a unor norme fiscale de călăuză pentru executiv. Astfel de reguli fiscale au fost stipulate și în Legea Nr. 181 din 25.07.2014 privind finanțele publice

și responsabilitatea bugetar-fiscală, adoptată recent prin angajarea răspunderii Guvernului față de Parlament și care va determina cadrul juridic general în domeniul finanțelor publice. Principalele reguli fiscale stipulate în proiectul legii au fost menținerea ratelor de creștere a cheltuielilor totale ale BPN sub/sau egale cu ratele de creștere nominală a PIB-ului, precum și stabilirea unui plafon pentru deficitul bugetar de 3% din PIB, fiind posibile derogări în cazuri de excepție menționate în lege. În varianta finală, regulile respective au fost schimbate pe obiectivul de atingere a deficitul bugetar de 2,5% din PIB în 2018, excluzând granturile.¹

Regulile fiscale, deși sunt necesare, nu garantează disciplina bugetar-fiscală fapt confirmat de practica internațională. Pentru ca normele respective să fie eficiente, acestea trebuie să îndeplinească câteva criterii, și anume să nu fie prea rigide, să fie credibile și transparente. De asemenea, un rol important atribuit politicii fiscale și regulilor de călăuză este balansarea oscilațiilor ciclice, prin stabilizatorii automați și componenta discreționară. Deoarece, rolul principal îl joacă măsurile discreționare, este important de distins între factorii permanenți/structurali și cei ciclici, care influențează soldul bugetar curent. Ignorarea acestor factori, creează riscul de ajustare greșită a politicii fiscale la ciclurile economice. Astfel, un indicator cheie care corespunde criteriilor menționate este soldul bugetar potențial, care arată diferența dintre veniturile și cheltuielile bugetare posibile când economia funcționează la nivelul său potențial.

Soldul bugetar potențial, ca instrument de analiză a politicii fiscal-bugetare, poate scoate în evidență legăturile dintre potențialul economic și baza fiscală a unei țări. Pentru Republica Moldova, cum se vede din Figura 4, soldul potențial a fost permanent negativ și a avut o amplitudă destul de semnificativă în ultimii ani.² De asemenea, este simptomatică că în anii cu componenta ciclică pozitivă, soldul potențial este permanent mai mare decât cel nominal înregistrat. Aceasta poate să vorbească despre baza fiscală slabă în economia națională și persistența soldurilor negative pe termen mediu, deoarece doar activitatea economică peste nivelul PIB-ului potențial echivalentă cu mărirea încasărilor fiscale peste normă, poate să reducă din deficitul bugetar real înregistrat. În același timp, perpetuarea soldurilor potențiale cu valori negative pe un termen mediu, indică atât despre o disciplină fiscală joasă, când guvernul nu ajustează cheltuielile la ciclurile și realitățile economice, cât și asupra incapacității de mobilizare a veniturilor interne.

Figura 4. Dinamica soldurilor curente/potențiale/ciclice bugetare (% din PIB)



Sursa: Calcule Expert-Grup în baza datelor BNS, Ministerului Finanțelor

¹ Obiectivul dat a fost menționat în raportul FMI. „Republic of Moldova: 2014 Article IV Consultation and First Post-Program Monitoring Discussions-Staff Report”, 8th July 2014, Country Report No. 14/190

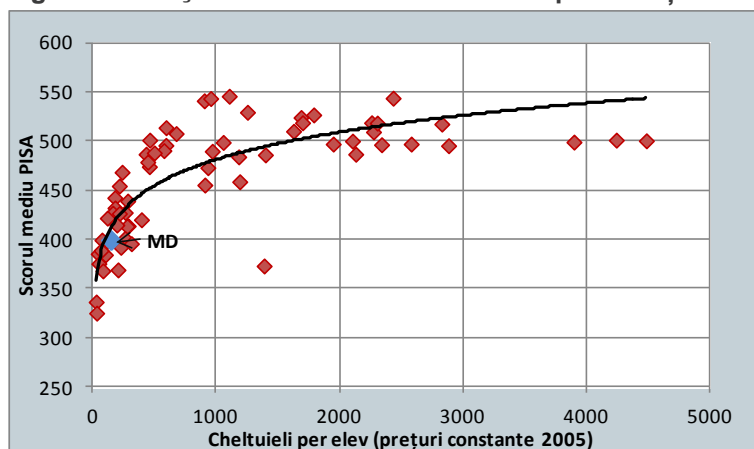
² Soldul bugetar curent se descompune în componenta ciclică, când economia se abate de la nivelul său de lungă durată și în componenta potențială, care reflectă influența factorilor fundamentali asupra echilibrului fiscal. Pentru calcularea soldului potențial este necesar de estimat PIB-ul potențial și elasticitățile veniturilor și cheltuielilor față de PIB. În cazul Republicii Moldova, PIB-ul potențial a fost calculat în termeni reali cu ajutorul filtrului Hodrick- Prescott cu $\lambda=100$. De asemenea, metoda principală de estimare a soldului a fost cea agregată și respectiv elasticitățile pentru venituri/cheltuieli au fost alese ca 1/0, conform: Fabian Bornhorst, Gabriela Dobrescu, Annalisa Fedelino, Jan Gottschalk, Taisuke Nakata „When and How to Adjust Beyond the Business Cycle? A Guide to Structural Fiscal Balances”, IMF Technical Notes and Manuals, April 2011.

Importanța soldului potențial bugetar ca instrument de analiză, planificare și implementare a politicii fiscal-bugetare reiese și din experiența internațională. Astfel, Chile a implementat voluntar, începând cu 2001, regula fiscală cu un obiectiv pentru soldul bugetar potențial de 1% din PIB anual, legiferând normativul dat în 2006.³ Rezultatul implementării cadrului dat a fost o politică fiscală contraciclică, diminuarea amplitudinii ratelor de creștere economică și a ratelor de dobândă la datoria externă, precum și stabilirea unui cadru transparent instituțional.⁴ De asemenea, soldurile bugetare potențiale au luat locul celor reale și în documentele cheie ale UE ce țin de prudența și durabilitatea finanțelor publice, fiind introduse și în versiune revizuită în 2005 a Pactului de Stabilitate și Creștere.⁵ Finalmente, regula respectivă permite menținerea finanțării stabile a unor sectoare importante pentru economie indiferent de poziția sa în ciclul economic (educație, investiții capitale, cheltuieli sociale, etc.).

Finanțarea sectorului educațional – performanță prin eficiență

Sectorul educațional, jucând un rol important pentru creșterea economică durabilă, rămâne a fi unul prioritar și ca finanțare din partea statului. Astfel, în 2014 pentru învățământ sunt alocate circa 18% din total cheltuieli din BPN, ceea ce constituie aproximativ 7,8% din PIB și fiind aproximativ la același nivel ca și în anii precedenți.⁶ În acest context, este rezonabil de comparat eficiența sectorului cu alte state din perspectiva rezultatelor obținute. Ca indicator de input este rațional de utilizat volumul de cheltuieli per elev, deoarece ponderea în PIB nu scoate în evidență discrepanța în populație și volumele absolute alocate sistemelor de învățământ în diferite țări. În calitate de output, în contextul comparației internaționale, se poate de utilizat scorul PISA din 2009.⁷ Din Figura 5 se vede clar că este o legătură pozitivă dintre nivelul alocațiilor per elev și scorurile finale la PISA, înregistrându-se randamente pozitive pentru creșterea finanțării până aproximativ la 1000 dolari SUA per elev (prețuri constante 2005).

Figura 5. Relația dintre nivelul de cheltuieli per elev și scorul mediu PISA în 2009



Sursa: OCDE, Banca Mondială – Indicatorii dezvoltării mondiale

³ Jorge Rodriguez C., Carla Tokman R., Alejandra Vega C., „Structural Balance Policy in Chile”, OECD Journal on Budgeting, Volume 7 – No.2, 2007.

⁴ În Chile toată metodologia de calcul al soldului structural este efectuată de către experți independenți, iar metodologia este publicată către public.

⁵ Martin Larch, Alessandro Turrini „The cyclically-adjusted budget balance in EU fiscal policy making: A love at first sight turned into a mature relationship”, EC – Directorate General for Economic and Financial Affairs, Economic Papers 374, March 2009.

⁶ Ponderea cheltuielilor în sectorului educațional este calculată în baza prognozei rectificată pentru PIB 2014 de 109,2 mld lei, din Nota informativă la proiectul de lege pentru modificarea și completarea Legii bugetului de stat pe anul 2014 și suma prognozată pentru învățământ de 8545,4 mln. lei.

⁷ Scorul PISA, cu toate neajunsurile sale, este la momentul actual unicul instrument disponibil de comparație a performanței elevilor între diferite țări, bazându-se pe o metodologie unică. Aici s-a folosit scorul PISA 2009, deoarece Republica Moldova a participat doar în 2010 și 2014, datele ultimului test nefiind încă disponibil. De asemenea raportul dintre PISA/cheltuieli a fost utilizat în numeroase studii pentru analiza eficienței cheltuielilor în sectorul educațional. Vezi: Adam Wagstaff, L. Choon Wang, „A Hybrid Approach to Efficiency Measurement with Empirical Illustrations from Education and Health”, World Bank, Policy Research Working Paper 5751.



Pe lângă discrepanța în cifre absolute de cheltuieli/elev dintre Republica Moldova și cele mai performante țări, ca rezultat al diferenței în potențialele economice, este critic de analizat eficiența utilizării alocațiilor actuale. Deoarece, în perspectiva apropiată, nu se prevede o diminuare a decalajului de finanțare per elev Republica Moldova trebuie să maximizeze eficiența fiecărui leu alocat în sectorul educațional. Așadar, analiza comparativă în baza metodei DEA pentru 15 țări din regiunea Europei de Est și a Asiei Centrale, arată denotă Republica Moldova un grad de eficiență a banilor publici alocați sistemului educațional de doar 70%.⁸ Astfel, o utilizare mai eficientă a resurselor din sistem, scorul PISA din 2010 ar fi putut obținut cu o finanțare de doar 51,6 dolari SUA per elev și nu de 73,2 dolari per elev care au fost de facto. Rezultatele respective scot în evidență oportunități de utilizare mai calitativă a banilor publici în sectorul educațional, pentru a atinge un nivel echivalent de eficiență cu țările din regiune.

Finanțele publice prin prisma economiei politice

Una din principalele probleme a finanțelor publice din Republica Moldova este înrădăcinarea unei politici fiscale „clasice” discreționare și prociclice. Ajustarea cadrului normativ inițiat în ultimii ani, nu în ultimul rând la insistența donatorilor externi, nu a schimbat radical situația. Adoptarea noii Legi, cu anumite reguli fiscale nu prea optime pentru disciplinarea autorităților publice, precum și perpetuarea responsabilităților instituțiilor publice deja implicate în managementul finanțelor publice nu va contribui în mod vădit la schimbarea modelului actual de politici fiscal-bugetare. Doar în cazul unei reformatări a cadrului instituțional, prin crearea Consiliului Fiscal, reformulării regulilor fiscale și măririi transparenței decizionale va avea loc îmbunătățirea calitativă a finanțelor publice în Republica Moldova.

Provocări și prognoze pe termen scurt

- Cel mai probabil, pentru a contrabalansa politica fiscală mai relaxată din anul curent, bugetul pentru 2015 urmează a fi elaborat pe principii ceva mai austere. Astfel, oscilarea politicii fiscale în dependență de ciclurile politice subminează stabilizarea finanțelor publice pe termen mediu, precum și reduce credibilitatea regulilor fiscale.
- Dinamica încasărilor fiscale, reflectate prin soldul bugetar structural, scoate în evidență o bază fiscală îngustă și susceptibilă la oscilațiile economice. În contextul încetinirii creșterii economice, aceasta creează o adevărată provocare pentru stabilitatea finanțelor publice. Problema respectivă este acutizată și de ponderea înaltă a economiei informale: cele mai conservative estimări denotă că circa 30% din economia moldovenească este informală fapt ce cauzează anual neîncasări de 9,0-10,0 miliarde MDL⁹.
- Echilibrarea BPN va continua să depindă, în mare măsură, de disponibilitatea surselor externe de finanțare, în primul rând a granturilor. Pe termen mediu, odată cu diminuarea acestei surse de finanțare, executivul va trebui să depună eforturi de conformare la noile reguli fiscale și de căutare a noilor surse de finanțare.

Recomandări de politici

- Disciplina bugetară va depinde de implementarea noii Legi privind finanțele publice și reponsabilitatea fiscal-bugetară. Totodată, sunt necesare un set de măsuri de fortificare a cadrului instituțional și normativ. Astfel, luând în considerație experiența pozitivă și negativă privind respectarea regulilor fiscale, pentru Republica Moldova este important de stabilit un mecanism flexibil și transparent la nivel macroeconomic. Astfel, stabilirea unui Consiliu Fiscal, responsabil de calcularea principalilor indicatori macrofinanciari, inclusiv și a soldului bugetar potențial – ca indicator optim de disciplinare fiscală, va contribui esențial la atingerea unui sistem bugetar durabil și eficient, capabil să diminueze fluctuațiile economice și nu în ultimul rând, să mărească randamentul utilizării banilor publici.

⁸ DEA (Data Envelopment Analysis) este o metodă neparametrică de construire a frontierilor de eficiență, în cazul nostru construită pe un singur input (finanțare) și un singur output (PISA).

⁹ „Discrepanța fiscală – o realitate invizibilă”, EXPERT-GRUP, 2014



- Luând în considerație faptul că soldul bugetar potențial în perioada 2005-2014 a constituit circa -2% din PIB, se poate de propus o nouă regulă fiscală pentru Republica Moldova (amendament la Legea privind finanțele publice și responsabilitatea bugetar-fiscală) de un sold structural anual de $-2\% \pm 0,25$ p.p. din PIB pe următoarele două cicluri bugetare pe termen mediu, cu reducerea ulterioară cu 0,5 p.p. la fiecare ciclu ce urmează, până la atingerea obiectivului de $0\% \pm 0,25\%$ din PIB pe lungă durată. Implementarea regulii respective va necesita și reformatarea cadrului instituțional bugetar-fiscal, conform propunerilor din punctual precedent.
- Durabilitatea finanțelor publice va depinde în mare măsură de diminuarea dependenței de sursele de finanțare externe și a diminuării soldurilor bugetare negative. În acest aspect, este critic de lucrat pentru lărgirea bazei fiscale și micșorarea discrepanței fiscale, prin optimizarea cadrului instituțional și de politici (în primul rând cel fiscal). Dar un rol decisiv va juca și ameliorarea climatului de afaceri în țară care ar putea contribui la mărirea numărului de contribuabili noi.

Capitolul 4. Piața muncii

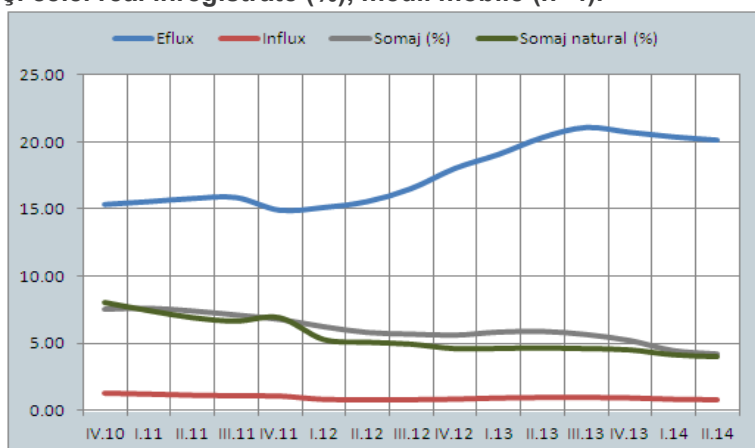
Per ansamblu, piața muncii din Republica Moldova continuă să manifeste o dinamică pozitivă. Totodată, analiza fluxurilor, precum și a distribuției intersectoriale a forței de muncă scot în evidență schimbări descurajatoare pentru creșterea calitativă pe termen mediu și lung. Acest rezultat se datorează, în mare parte, vulnerabilității crescânde a modelului actual de creștere economică și procesului lent al schimbărilor structurale din ultimul deceniu.

Piața muncii – progres din contul calității?

În T2:14 situația de pe piața muncii a contiuat să se îmbunătățească față de aceeași perioadă a anului precedent la toți indicatorii de stoc. Anume, șomajul a înregistrat valoarea de 3,7% vs 4,7% f-a-p, iar rata de ocupare a crescut cu 1,7 p.p. în aceeași perioadă până la 42,8%. De asemenea, s-a înregistrat și creșterea populației economic active cu 3,1% și o diminuare a celei inactive cu 1,4%. Astfel, creșterea economică impresionantă din ultima perioadă, a contribuit la creșterea utilizării factorului muncă în economia națională.

Din punct de vedere al fluxurilor, șomajul din economia națională este influențat, preponderent, de reflux din șomaj, deci de numărul de locuri noi create și nu de concedieri¹⁰. Figura 6 relevă această dinamică, de unde se vede clar că rata de creare de noi locuri de muncă, respectiv probabilitatea de a fi angajat, a început să crească de la mijlocul anului 2012 și a atins valori maxime în T3:13. Începând cu T4:13, însă, rata de reflux a început să se diminueze, dinamica respectivă accentuându-se în primele două trimestre ale anului curent. Deci, economia națională încetează să genereze destule locuri de muncă. În același timp, se observă convergența ratei șomajului la nivelul său de echilibru. Astfel, în ultimii ani diferența dintre aceste două rate a avut un domeniu de variație de 0,5%-1%, iar în T2:14 diminuându-se până la 0,2% și înregistrând o convergență de cinci trimestre consecutive.

Figura 6. Dinamica ratelor de influx și reflux din șomaj, ratei șomajului de echilibru și celei real înregistrate (%), medii mobile (n=4).



Sursa: Calcule Expert-Grup în baza datelor BNS și ANOFM

Pe lângă aspectul cantitativ al utilizării factorului muncă, este critic de analizat și partea calitativă. Pentru aceasta, folosind metodologia Shapley pentru descompunerea creșterii valorii adăugate brute (VAB) f-a-p din perspectiva pieței muncii, se identifică impactul creșterii productivității muncii, dinamicii populației

¹⁰ Datele privind numărul de noi șomeri înregistrați și locuri de muncă deschise lunar au fost preluate de la ANOFM, agenția dată fiind unica sursă de date statistice centralizate în Republica Moldova. Datele respective au fost ajustate, luând în considerare raportul dintre numărul de șomerii înregistrați de către ANOFM și cel de BNS, datele ultimei instituții privind șomajul fiind mai relevante.



economic active și distribuției intersectoriale a populației ocupate.¹¹ Astfel, abordarea respectivă permite identificarea celor mai fundamentali factori de creștere economică, din perspectiva folosirii forței de muncă.

Cumulativ, utilizarea factorului muncă în perioada de monitorizare a avut o contribuție pozitivă la creșterea VAB, însă cu tendințe contradictorii pe unii indicatori de eficiență. Din Tabelul 2 se vede clar că VAB/capita a crescut în T2:14 f-a-p cu 490,63 lei (creștere de 4,7%) în termeni reali, din care componenta demografică, creșterea numărului populației economic active, a contribuit cu 10,03 lei. Din cele trei componente analizate, productivitatea muncii și creșterea numărului de persoane angajate la nivel agregat au contribuit pozitiv la creșterea economică, pe când efectul redistribuției intersectoriale a fost unul negativ. Acest fapt se datorează în primul rând creșterii semnificative a populației ocupate în agricultură și descreșterii în alte ramuri cu o productivitate mai ridicată, cum este industria, transporturile și comunicațiile. Astfel, a avut loc o realocare a forței de muncă din sectoarele eficiente spre unul mai puțin eficient, ducând la o pierdere totală de -385,35 lei per capita (dacă structura ocupației ramurale nu s-ar fi schimbat față de 2013, sau dacă ar fi avut loc o diminuare a ponderii ocupației în agricultură cifra menționată ar fi fost pozitivă).

Analiza ramurală a contribuției factorului muncă la creșterea economică relevă predominarea factorului extensiv de creștere, procesul dat fiind cel mai pronunțat în sectorul agricol. Astfel, agricultura a crescut exclusiv din contul creșterii populației ocupate în acest sector, productivitatea muncii diminuându-se și majorând costurile de oportunitate pentru folosirea forței de muncă. Dar datorită ponderii agriculturii în VAB și a populației ocupate, efectul final a fost pozitiv de circa 170 lei/capita. Altă ramură, în care, de asemenea, s-au manifestat tendințe negative a fost sectorul public, efectul de majorare a numărului de lucrători în acest sector nefiind capabil să compenseze scăderea productivității muncii. Astfel, rezultatul cumulativ al utilizării forței de muncă în sectorul public a fost de -11,88 lei/capita. În același timp, ramurile cu cea mai înaltă productivitate a muncii cum sunt industria, transporturile și comunicațiile (aceste două ramuri au cea mai ridicată productivitate a muncii în 2014, de circa 47 mii lei/lucrător în industrie și circa 74 mii lei/lucrător în al doilea sector) au pierdut din populația ocupată.

Tabel 2. Contribuția la creșterea VAB/capita T2:14 f-a-p (lei).

Contribuții sectoriale	Contribuția dinamicii intrasectoriale a productivității muncii	Contribuția dinamicii populației ocupate per sector	Contribuția distribuției intersectoriale a forței de muncă	Total
Agricultura	-45,74	460,86	-245,12	170,00
Industria	103,31	-3,03	-28,58	71,70
Construcții	39,29	8,94	0,92	49,15
Comerț, hoteluri, restaurante	133,89	-48,34	-2,68	82,87
Transporturi și comunicații	85,31	-9,43	-46,80	29,08
Servicii publice	-43,09	28,35	2,86	-11,88
Altele	159,33	-3,71	-65,94	89,68
Subtotaluri	432,29	433,65	-385,35	480,59
Componenta demografică				10,03
Creșterea VAB/capita				490,63

Sursa: Calcule Expert-Grup în baza datelor BNS

¹¹ Metodologia Shapley a fost utilizată pe baza instrumentului elaborat de către Banca Mondială. Job Generation and Growth Decomposition Tool, PREM Poverty Reduction Group, WB.

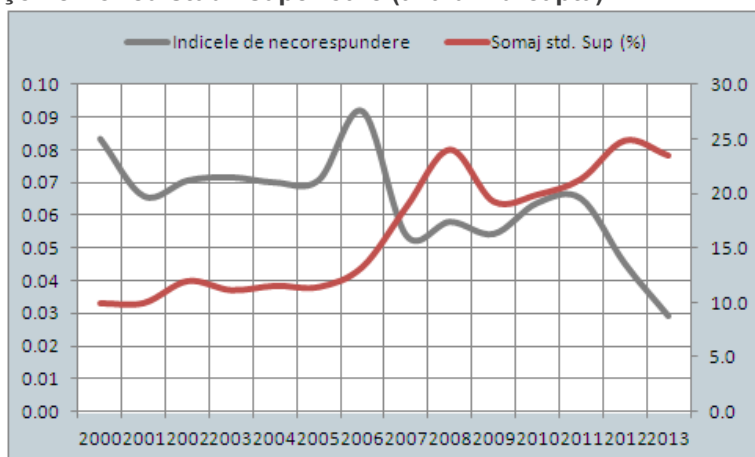
Modelul actual de creștere economică a Republicii Moldova este bazat pe utilizarea extensivă și suboptimă a forței de muncă, și nu este unul durabil. Practic, ultimile tendințe de pe piața muncii scot în evidență ineficiența reformelor structurale, consecințele fiind risipirea capitalului uman și subminarea creșterii economice. Fără schimbarea modelului actual de creștere economică, Republica Moldova poate să uite de ritmuri de creștere ridicate și durabile și, respectiv, de convergența la nivelul țărilor din regiune.

Rolul sectorului educațional în funcționarea pieței muncii

Un rol important în reconfigurarea modelului actual de creștere economică, de la utilizarea extensivă la cea intensivă a factorului uman, îl poate joacă sistemul educațional. Totuși situația pe piața muncii nici din acest punct de vedere, nu este îmbucurătoare. Anume, o problemă majoră este subutilizarea factorului muncă datorită creșterii necorespunderii între nivelul de studii și locul de muncă ocupat, la tot o mai mare categorie de lucrători. Această discrepanță de calificare între cererea și oferta de forță de muncă poate fi cuantificată cu ajutorul indicelui de necorespondere.¹² Indicele dat, pe lângă aspectul dinamic, scoate foarte bine în evidență și raportul dintre grupurile cu diferite niveluri de studii, primind valoare maximă de 1, când este o asimetrie semnificativă în distribuția șomajului pe aceste grupuri (lipsa șomajului pentru cei cu studii superioare și maximum șomaj pentru cei cu studii profesionale). În același timp, valoarea 0 indică despre lipsa diferenței între grupuri, deci o distribuție uniformă a șomajului.

Evoluția indicelui de necorespondere pentru Republica Moldova, prezentată în figura 7, relevă că piața muncii în ultimul deceniu s-a caracterizat printr-o creștere a necorespunderii între cererea și oferta de muncă. Anume, valorile minime și descreșterea în continuare a indicelui respectiv indică despre distribuția tot mai uniformă a șomajului pe nivelurile de studii. Alarmant este, însă, că principala grupă care și-a asumat redistribuirea a fost cea cu studii superioare. Astfel, ponderea șomerilor cu studii superioare a crescut continuu și începând cu 2012 deține întâietatea la acest capitol versus restul grupelor, circa 24-25% din șomeri având diplome de studii superioare.

Figura 7. Dinamica coeficientului de necorespondere (axa din stânga) și ponderii șomerilor cu studii superioare (axa din dreapta).



Sursa: Calcule Expert-Grup în baza datelor BNS

Creșterea nivelului de necorespondere este distribuit neuniform pe diferite segmente ale pieței muncii, în cea ce privește nivelul de studii. Astfel, sistemul educațional terțiar, odată cu mărirea uimitoare a ponderii studenților înmatriculați s-a transformat și în cel mai mare furnizor a șomerilor pe piața muncii. Din acest considerent, este extrem de important de continuat reformele educaționale (calitate,

¹² Indicele de necorespondere este definit prin următoarea formulă: $IN = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^6 ABS(\frac{E_i}{E} - \frac{U_i}{U})$, unde i indică nivelul de studii (pentru Republica Moldova s-a luat în calcul următoarea diferențiere a nivelurilor de studii – superior, mediu de specialitate, secundar profesional, liceal/mediu general, gimnazial, primar/fără școală), ABS termenul pentru diferența absolută, E_i/E este proporția celor angajați cu nivelul de studii i , iar U_i/U este proporția șomerilor cu nivelul de studii i .



cantitate și ajustarea la cerințele economice). Fără, schimbarea situației, piața muncii riscă să se transforme în una cu șomaj „supracalificat”.

Provocări și prognoze pe termen scurt

- Decelerarea economiei naționale va contribui la diminuarea ratei de creare a noilor locuri de muncă, astfel inversând tendințele pozitive de diminuare a șomajului din ultimii ani. Practic, această tendință a început să se manifeste începând cu T3:13 și accelerându-se în primele trimestre ale anului curent și, cel mai probabil se va păstra, cel puțin, până la sfârșitul anului.
- O provocare pentru piața muncii în particular și pentru creșterea economică în general, este perpetuarea modelului actual de folosire a factorului muncă. Anume, creșterea bazată pe folosirea extensivă a forței de muncă și nu pe creșterea productivității muncii și/sau redistribuirea intersectorială spre sectoare mai productive nu poate fi durabilă prin definiție. Astfel, ritmurile de creștere economică nu vor fi stabile, dar vor manifesta amplitudini semnificative, în mare parte datorită dependenței de sectorul agricol.
- Altă constrângere pentru economia națională, din punct de vedere a utilizării optime a forței de muncă, este creșterea nivelului de necorespondere între cererea și oferta de calificări. Lipsa investițiilor în sectoarele care necesită forță de muncă calificată și discrepanța între cunoștințele obținute și cele efectiv cerute de angajatori vor contribui la menținerea tendințelor actuale de subutilizare a capitalului uman.

Recomandări de politici

Din perspectiva accelerării economice a Republicii Moldova și convergenței economice cu țările dezvoltate, gradul de eficiență a utilizării capitalului uman joacă un rol crucial. În mare parte, de modul cum și unde se utilizează la scară națională forța de muncă va depinde progresul economic, tendințele și situația actuală, însă, nefiind prea îmbucurătoare. Astfel, pentru schimbarea situației sunt necesare un set de măsuri și politici care ar putea induce schimbări structurale în acest domeniu:

- Din punct de vedere al cererii forței de muncă este important de priorizat și de atras investiții (străine și naționale) în sectoarele economice cu cea mai bună performanță, precum și accentuarea procesului de creare a locurilor de muncă calitative, capabile să genereze valoare adăugată ridicată. Aici, un rol crucial aparține evoluției mediului de afaceri din țară, de calitatea căruia depinde și decizia investitorilor de a veni în Moldova.
- Același aspect de mediu de afaceri, precum și calitatea instituțională influențează și asupra nivelului de ocupare informală în economia națională. Practic, fără stabilirea unei relații de încredere între autoritățile publice și mediul de afaceri, precum și de optimizare a poverii fiscale și normative este imposibil de vorbit de progres în acest domeniu.
- Creșterea nivelului de necorespondere de calificări pe piața muncii poate fi redresată prin schimbarea structurii ofertei forță de muncă. În acest sens, rolul principal i se atribuie sectorului educațional, racordarea căruia la cerințele pieței se poate atinge prin modificarea curicului și o cooperare mai strânsă cu agenții economici. De asemenea, în lumina ultimelor tendințe menționate este critic de accelerat reformele în sistemul terțiar de învățământ. Totodată, progresul în acest domeniu depinde și de rezultatele reformării altor nivele educaționale, fiind necesară o abordare sistemică a problemei respective.

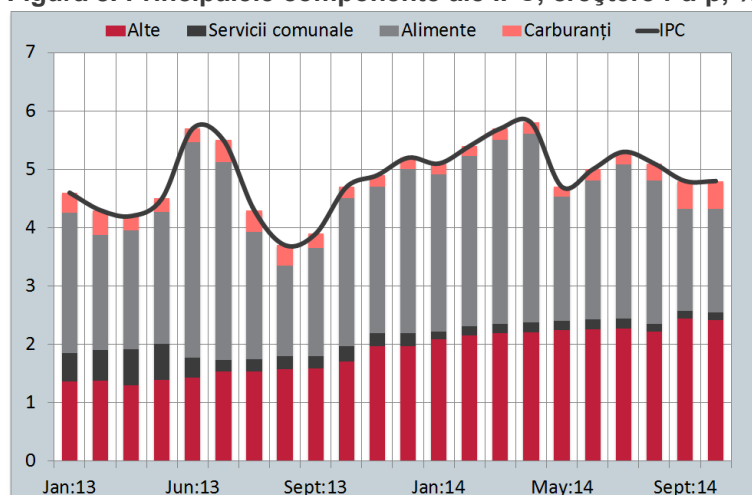
Capitolul 5. Prețuri și politica monetară

Mediul inflaționist a rămas unul stabil, iar presiunile inflaționiste generate de deprecierea monedei naționale au fost contrabalansate de alte tendințe cu impact dezinflaționist (încetinirea creșterii economice, răcirea cererii interne, restricțiile comerciale aplicate de către Federația Rusă, oferta agricolă înaltă pe fondul recoltei bogate etc.). Drept rezultat, nivelul inflației a rămas în proximitatea țintei BNM de 5% (+/- 1,5 p.p.). Aceasta a permis băncii centrale să mențină caracterul acomodativ al politicii monetare cu scopul de a impulsiona creditarea și, respectiv, consumul, investițiile și creșterea economică. Totodată, în vederea evitării fluctuațiilor excesive ale cursului de schimb, BNM a operat intervenții periodice pe piața valutară.

Suprapunerea factorilor inflaționiști cu cei dezinflaționiști

Presiunile inflaționiste conturate în primele 4 luni ale anului 2014 și care au fost generate de prețurile la produsele alimentare, au temperat esențial în următoarele luni. Mai mult decât atât, începând cu Aug:14 s-au prefigurat și anumite tendințe dezinflaționiste, iar în Oct:14 indicele prețurilor de consum (IPC) a constituit 4,8% f-a-p, fiind în scădere pentru a patra lună consecutiv. Diminuarea inflației anuale a fost determinată preponderent de reducerea ratelor de creștere a prețurilor pentru produsele alimentare de la de la 7,3% în Jan:14 sau chiar 8,7% în Apr:14 până la 4,8% în Oct:14, f-a-p. Tendința respectivă este explicată de recolta bogată din anul curent, cuplată cu restricțiile comerciale aplicate de Federația Rusă, fapt ce a permis creșterea ofertei interne de fructe și legume. Reducerea prețurilor mondiale la produse agro-alimentare, la fel, a contribuit la decelerarea ritmurilor de creștere a prețurilor pentru aceste produse pe intern: începând cu Apr:14, indicele FAO¹³ al prețurilor mondiale la alimente a diminuat constant de la 211,5 puncte la 192,3 puncte în Oct:14. Astfel, față de începutul anului, cel mai mult au decelerat, în expresie anuală, prețurile la ceapă, cartofi, castraveți, morcov, ouă, struguri, tomate și zahăr (prețurile la aceste produse, în Oct:14, erau mai mici față de aceeași perioadă a anului trecut).

Figura 8. Principalele componente ale IPC, creștere f-a-p, %



Sursa: calculele EXPERT-GRUP în baza datelor BNS

Figura 8 mai relevă și importanța crescândă a altor componente ale IPC (cu excepția serviciilor comunele, alimentele și carburanții). Această tendință este coroborată și de evoluția ascendentă a inflației de bază¹⁴ (figura 9). Astfel, **în ultimele luni se atestă o creștere a discrepanței dintre IPC standard și inflația de**

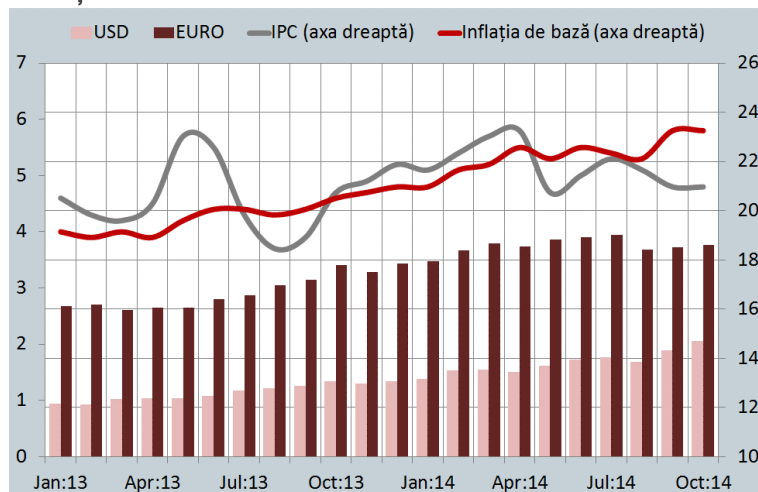
¹³ Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură

¹⁴ Total IPC exclusiv produse alimentare și băuturi, combustibili, produse și servicii cu prețuri reglementate



bază: în timp ce primul indicator este mult mai volatil și în descreștere, inflația de bază, pe parcursul anului 2013 și 2014 a urmat un trend ascendent continuu. Pe fondul răcirii cererii interne și încetinirii creșterii economice, acest fenomen poate fi explicat preponderent de deprecierea monedei naționale față de valutele de referință (dacă indicele de corelare dintre IPC și cursul de schimb USD/MDL este de doar 0,14 puncte, indicele de corelare¹⁵ dintre inflația de bază și cursul de schimb USD/MDL este de 0,59 puncte).

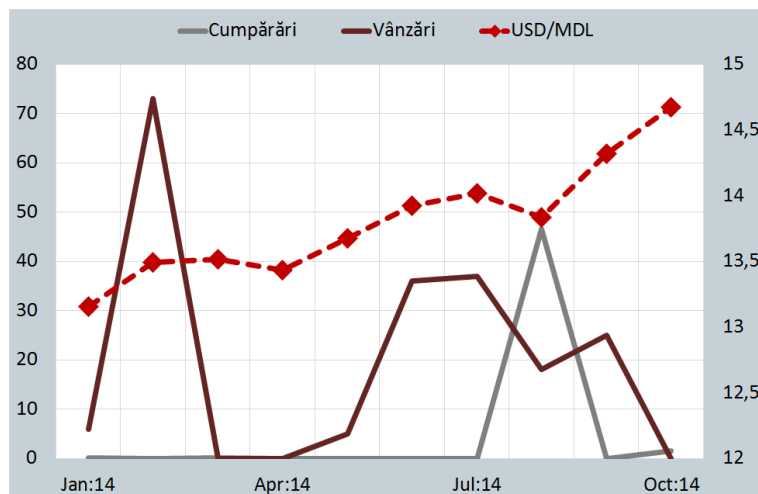
Figura 9. Evoluția Indicelui Prețurilor de Consum (IPC) și a inflației de bază, %, comparativ cu ratele oficiale medii de schimb ale monedei naționale față de dolarul SUA și Euro



Sursa: BNM

Mediul inflaționist a fost determinat de influența unor factori diametral opuși, fapt reflectat de creșterea discrepanței dintre IPC standard și inflația de bază. Astfel, tendințele dezinflaționiste din 2014 au fost alimentate de recolta agricolă bogată, restricțiile comerciale aplicate de Federația Rusă, reducerea prețurilor mondiale la produsele alimentare, deprecierea valutei principalilor parteneri comerciali ai Moldovei, răcirea cererii interne și încetinirea creșterii economice. Aceste tendințe au permis Băncii Naționale a Moldovei (BNM) să permită o depreciere controlată a monedei naționale.

Figura 10. Vânzările și procurările de valută străină de către BNM, echivalent milioane USD



Sursa: BNM

Pe parcursul anului 2014, BNM a intervenit periodic pe piața valutară prin vânzări nete de valută străină cu scopul de a atenua presiunile de depreciere asupra monedei naționale și a evita fluctuații

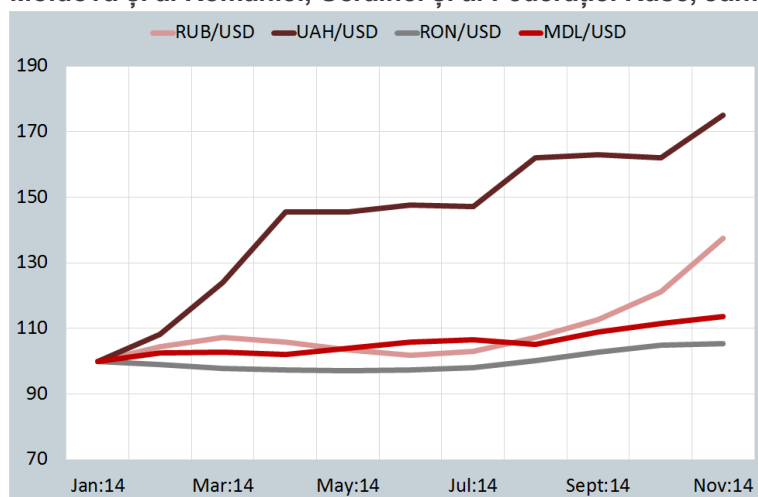
¹⁵ Indicele de corelare s-a calculat pentru o serie de timp cu frecvență lunară, pentru perioada 2013-2014 (octombrie).



excesive ale cursului. Astfel, în perioada Jan-Oct:14, banca centrală a vândut pe piața interbancară echivalentul a 200 milioane dolari SUA, în timp ce procurat doar 48,4 milioane dolari SUA. Totuși, pe lângă evitarea fluctuațiilor excesive ale cursului de schimb, politica valutară urmărită de BNM, aparent, a urmat și anumite obiective de politică monetară în contextul în care instrumentele tradiționale de politică monetară (ex: rata de bază) sunt mai puțin eficiente în perioade de criză. Astfel, prevalarea tendințelor dezinflaționiste, în paralel cu reducerea exporturilor și a consumului, au determinat BNM să permită o depreciere mai pronunțată a monedei naționale. Prin urmare, în a doua jumătate a anului curent, BNM a redus gradual operațiunile de vânzare a valutei străine, iar în Aug:14 aceasta chiar a procurat valută, fapt ce a permis o depreciere ceva mai pronunțată a leului moldovenesc față de dolarul SUA.

În perioada Jan-Oct:14, cursului de schimb al monedei naționale față de dolarul SUA s-a depreciat cu 14%. Deși îngrijorătoare, această tendință s-a încadrat în tendințele din regiune: în aceeași perioadă, hrivna ucraineană s-a depreciat cu 75%, rubla rusească – cu 38%, rubla belarusă – cu 12,5%, iar leul românesc – cu 5,4%. Aceasta a servit drept motiv suplimentar pentru permiterea unei deprecieri graduale ale leului moldovenesc în perioada de referință (figura 11). Totodată, în pofida deprecierii nominale a leului moldovenesc, cursul real efectiv s-a apreciat în 2,3% în Q3:14 față de Q2:14.

Figura 11. Evoluția cursului mediu lunar al monedelor naționale ale Republicii Moldova și ai României, Ucrainei și ai Federației Ruse, Jan:14=100%



Sursa: calculelor autorilor în baza datelor băncilor centrale ale țărilor analizate

Provocări și prognoze pe termen scurt și mediu

- Pe parcursul anului 2015 nivelul inflației va rămâne în proximitatea țintei BNM, de 5% (+/- 1,5 p.p.) în virtutea cererii interne și externe plătânde și a faptului că economia va rămâne sub nivelul său potențial. Presiunile dezinflaționiste vor fi determinate și de alți factori suplimentari: diminuarea prețurilor la carburanți și produse alimentare în regiune, menținerea restricțiilor comerciale la exportul spre Federația Rusă, deprecierea rublei rusești și, respectiv, reducerea puterii de cumpărare a familiilor migranților care lucrează în această țară.
- Totuși, există o serie de riscuri inflaționiste generate de deprecierea monedei naționale și, drept rezultat, eventualele ajustări ale tarifelor la serviciile comunale. În următoarele 6-12 luni, presiunile de depreciere asupra monedei naționale se vor menține pe fondul restricțiilor comerciale aplicate de Federația Rusă, a politicii monetare și valutare relaxate, a deprecierii rublei rusești și creșterii lente a remitențelor. Pe termen mediu și lung, stabilizarea cursului va depinde de capacitatea producătorilor autohtoni să valorifice oportunitățile de export și investiții ale Acordului de Asociere cu UE, precum și să se orienteze spre piețe alternative de export.



Recomandări de politici

- Utilizarea politicii valutare în scopuri de politică monetară este motivată în condițiile încetirii creșterii economice și a incertitudinii, atunci când instrumentele tradiționale de politică monetară au efecte de transmisie foarte lente. Prin urmare, deprecierea controlată a monedei naționale în contextul persistenței presiunilor dezinflaționiste și a reducerii exporturilor este justificată pe termen scurt. Însă, BNM trebuie să se orienteze spre obiectivul strategic de a spori eficiența instrumentelor de bază de politică monetară (în special, rata de refinanțare).
- Măsurile principale în direcția sporirii eficienței instrumentelor de bază a politicii monetare trebuie să fie: (i) consolidarea independenței instituționale a băncii centrale prin diminuarea posibilităților de interferență din partea legislativului sau executivului; (ii) fortificarea guvernantei interne a instituției; (iii) eficientizarea supravegherii bancare; și (iv) intensificarea comunicării dintre BNM și mediul de afaceri și societatea civilă. Aceasta va permite consolidarea încrederii în instituție în fața firmelor și a societății în general, care trebuie să fie prioritatea zero pentru BNM.
- Deși este determinată de încetinirea activității economice, reducerii a influxurilor de valută în țară, precum și de variațiile la bursele internaționale, volatilitatea excesivă a cursului de schimb valutar din ultimul timp prezintă totuși anume semne de îngrijorare. Având în vedere dimensiunea mică a pieței în paralel cu prezența în economie a unor agenți economici mari care pot influența cu ușurință cursul valutar, BNM ar trebui să intervină mai activ în prevenirea și combaterea eventualelor atacuri speculative asupra monedei naționale. Aceasta ar putea viza: (i) coordonarea cu principalii importatori și exportatori din țară a planurilor de procurare și vânzare de valută în volume semnificative; (ii) desfășurarea acțiunilor de prevenire a potențialilor atacuri speculative concertate asupra monedei naționale, inclusiv cu suportul altor instituții relevante (ex: Serviciul de Informații și Securitate, Consiliul Concurenței, Comisia Națională a Pieței Financiare etc.); (iii) penalizarea mai drastică ale atacurilor speculative asupra monedei naționale.
- Luând în considerație faptul că în 2015 creșterea economică urmează să fie ceva mai rapidă decât în 2014, precum și așteptările inflaționiste înalte generate de deprecierea monedei naționale, BNM ar trebui să ia în considerație o retragere graduală a caracterului acomodativ al politicii monetare. Aceasta implică ajustarea ratei de bază de la nivelul actual de 3,5% la nivelul țintei inflației de 5,0%, până la finele anului 2015. Drept rezultat, va fi asigurată o ancorare mai eficientă a așteptărilor inflaționiste în intervalul țintit și, în același timp, BNM va dispune de mai mult spațiu de manevră în cazul unor eventuale șocuri economice negative.

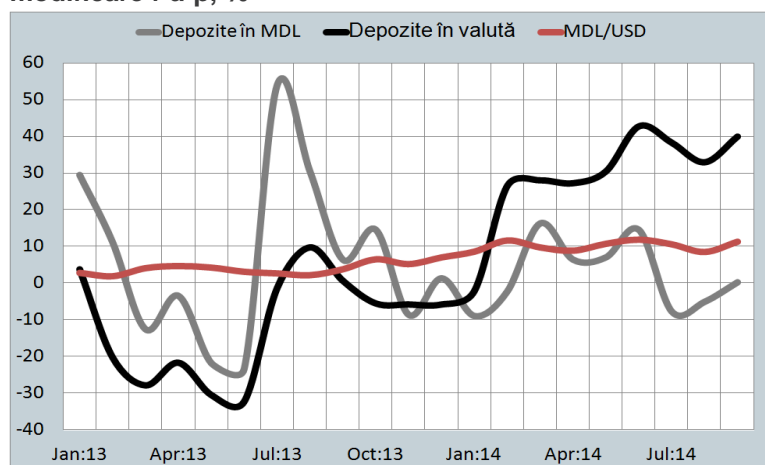
Capitolul 6. Sistemul bancar

În perioada analizată, sectorul bancar a înregistrat o evoluție contradictorie. Temperarea creșterii economice și deprecierea monedei naționale a afectat calitatea portofoliului de credite și a generat noi provocări pentru instituțiile financiare. Suprapunerea acestor evoluții cu problemele induse de interminabilele „războaie corporative” erodează și mai mult stabilitatea sectorului bancar din Republica Moldova.

Principalele tendințe în sectorul bancar

Deprecierea monedei naționale a lasat amprente și asupra activității bancare. Ieftinirea leului moldovenesc a determinat sporirea apetitului populației pentru plasarea economiilor în depozite valutare, în timp ce depunerile în lei au cunoscut o evoluție descendentă. Începând cu mai:14 atragerea depozitelor valutare la termen a persoanelor fizice a crescut cu rate lunare mai mari de 30% f-a-p. Pe de altă parte, crearea depozitelor la termen în lei a persoanelor fizice a înregistrat ritmuri negative de creștere în Q3:14. Astfel, pentru a se proteja de reducerea puterii de cumpărare a economiilor, provocată de deprecierea monedei naționale, persoanele își orientează economiile către depozite valutare (figura 12).

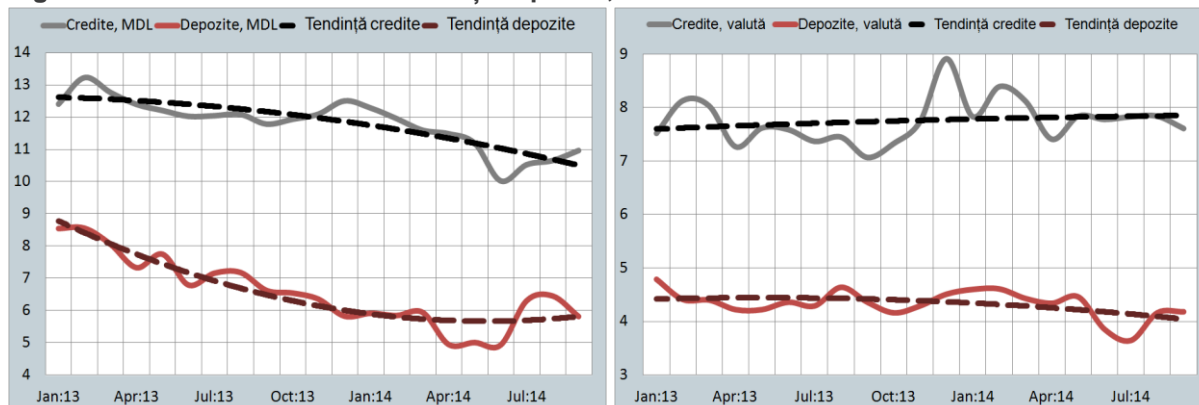
Figura 12. Depozite atrase ale persoanelor fizice și cursul de schimb MDL/USD, modificare f-a-p, %



Sursa: Calcule Expert-Grup în baza datelor BNM

Redistribuirea economiilor populației în favoarea depozitelor valutare are efecte asupra ratelor de dobândă. Atragerea anostă a depozitelor în monedă națională a determinat băncile să-și ajusteze ratele dobânzilor. Pentru a face mai atractivă plasarea economiilor în lei moldovenești, băncile au stopat reducerea ratelor dobânzilor la depozitele în lei, iar din Q2:14 acestea au înregistrat o ușoară creștere. Pe de altă parte, ratele dobânzilor la credite în lei continuă să diminueze pe fondul unui mediu inflaționist relativ stabil. Totodată, creșterea resurselor, din contul majorării depunerilor valutare ale populației, permite băncilor să reducă ratele dobânzilor asociate depozitelor în valută. Deși se atestă o ușoară tendință de creștere, ratele dobânzilor aferente creditelor în valută au cunoscut o evoluție oscilatorie și, în linii mari, valorile acestui parametru au variat între 7-8%.

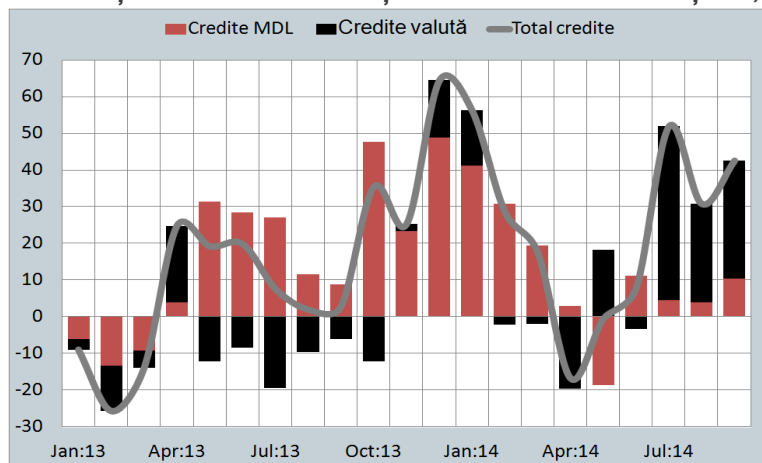
Figura 13. Ratele dobânzii la credite și depozite, %



Sursa: BNM, calcule Expert-Grup

Majorarea depozitelor în valută, practic, impune băncile să utilizeze mai activ aceste resurse. Astfel, Q3:14 cea mai mare contribuție la creșterea creditelor noi acordate au avut-o împrumuturile în valută. Pe de altă parte, creditelor acordate în lei după o majorare semnificativă în Q1:14 și-au temperat ritmurile de creștere în trimestrele următoare. Reducerea ritmurilor de creștere a determinat micșorarea contribuției creditelor acordate în lei la majorarea volumului total al împrumuturilor noi acordate.

Figura 14. Volumul total al împrumuturilor noi acordate, modificare f-a-p, % și , contribuția creditelor în MDL și în valută străină la creștere, %



Sursa: Calcule Expert-Grup în baza datelor BNM

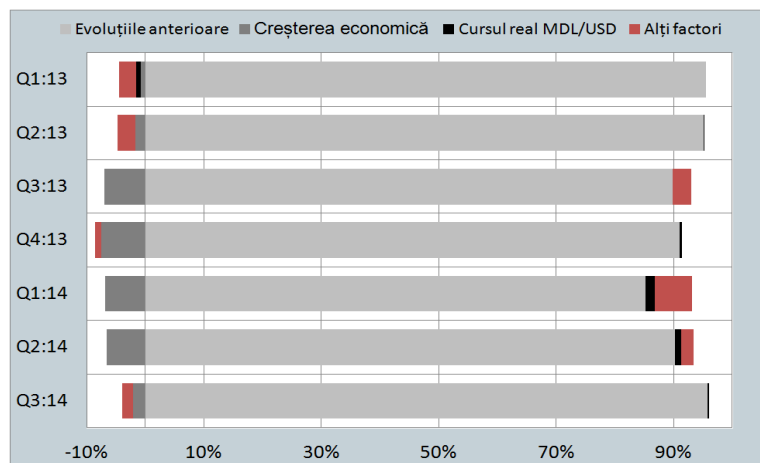
Se atestă deteriorarea calității portofoliului de credite din cauza încetinirii creșterii economice și deprecierei monedei naționale. Ponderea creditelor neperformante în total credite a constituit 12,3% în sept:14 și a crescut cu aproximativ 3,4 p.p. față de dec:13. În cazul Republicii Moldova, modificarea calității portofoliului de credite, în linii mari, poate fi explicată prin evoluția PIB-ului și a cursului de schimb. Estimările denotă că în decursul unui trimestru avansarea economică determină scăderea ponderii reducerilor pentru credite în total credite¹⁶ cu 0,04 p.p., iar creșterea PIB-ului înregistrată anterior cu 2 trimestre are o influență similară¹⁷. În Q1-Q3'14, din cauza încetinirii creșterii PIB-ului, s-a redus rolul creșterii economice în asigurarea calității portofoliului de credite. În Q1:14 contribuția procentuală a creșterii economice la formarea ponderii reducerilor la credite a fost de -7,2%, iar în Q3:14 rolul majorării PIB s-a

¹⁶ Cota creditelor neperformante în stocul creditelor și reducerilor pentru credite împărțit la soldul creditelor reflectă calitatea portofoliului de împrumuturi. Ponderea creditelor neperformante indică asupra dimensiunii împrumuturilor toxice. Cota reducerilor pentru credite este un indicator mai amplu ce reflectă, atât dimensiunea, cât și profunzimea degradării portofoliului de credite, datorită luării în considerare a clasificării împrumuturilor în dependență de expunerea acestora la riscul de credit. Din acest considerent în estimări calitatea portofoliului de credite a fost reprezentată prin ponderea reducerilor pentru credite.

¹⁷ $X = 1,07^* + 0,92 \cdot X_{t-1}^* - 0,04 \cdot Y^* - 0,04 \cdot Y_{t-2}^* + 0,05 \cdot E^* - 0,04 \cdot E_{t-1}^{**}$, unde: X - ponderea reducerilor pentru credite; Y - modificarea PIB, E - modificarea cursului real de schimb MDL/USD. Criteriile statistice ce caracterizează relația sunt: $R^2 = 0,94$; $DW = 1,98$, iar * și ** semnifică relevanța statistică a variabilelor pentru $p < 0,05$ și $p < 0,1$.

reduc la -2%. Deprecierea reală a leului moldovenesc față de dolarul SUA a contribuit la înrăutățirea calității portofoliului de credite, însă acest efect s-a diminuat în timp. În Q1:14 contribuția procentuală a deprecierei leului la formarea cotei reducerilor la credite a fost de 1,6%, iar în Q3:14 această influență constituia 0,4%. Cea mai mare contribuție la formarea ponderii reducerilor la credite o are evoluția anterioară a acestei variabile și anume nivelul înregistrat în trimestrul precedent.

Figura 15. Contribuția procentuală a factorilor determinanți la formarea ponderii reducerilor calculate la credite în total credite



Sursa: Calcule Expert-Grup în baza datelor BNM, BNS și a celor preluate de pe: <http://www.bls.gov/cpi/>

Pe lângă încetinirea creșterii economice și deprecierei monedei naționale, înrăutățirea calității portofoliului de credite a fost determinată și de o serie de factori non-triviali, rolul cărora, în perioada analizată, s-a accentuat. Contribuția procentuală a acestor factori la creșterea ponderii reducerilor la credite a fost de 6,5% în Q1:14 și de 2,2% în Q2:14. Factorii respectivi includ diverse variabile ce nu au fost incluse în model. Cel mai probabil, anume mișcările obscure din sectorul bancar al Republicii Moldova au fost componenta de bază asociată efectului produs de acești factori asupra reducerii calității activelor bancare. Această ipoteză este susținută de cel puțin 2 constatări. Băncile care au fost și sunt supuse „raidurilor corporative”, în prezent înregistrează o deteriorare mai rapidă a activelor. Scopul preluărilor ostile ține de obținerea controlului patrimoniului și utilizarea acestuia în scopuri ce, de multe ori, nu sunt compatibile cu stabilitatea financiară. La fel, „războaiele corporative” creează blocaje în activitatea băncilor, iar în acest mod este afectată performanța instituțiilor. Anumite bănci, chiar și în condițiile recepționării unor semnale clare de agravare a situației nu au întreprins măsuri de remediere sau au acționat prea târziu. Acest fapt induce ideea „dezinteresului intenționat” din partea conducerii instituțiilor financiare față de normalizarea situației la bănci.

Înrăutățirea portofoliului de credite a determinat diminuarea nivelului de capitalizare a băncilor și a creat riscuri pentru stabilitatea sectorului. Creșterea soldului creditelor neperformante cu 19% în sept:14 față de dec:13, a cauzat majorarea sumei reducerilor calculate pentru pierderi la active și angajamente condiționale cu 18,5% în aceeași perioadă de referință. Din cauza creșterii rapide a reducerilor calculate pentru pierderi la active și angajamente condiționale, mărimea calculată, dar nerezervată a reducerilor pentru pierderi la active și angajamente condiționale s-a majorat cu 26,2%. Aceasta a afectat negativ capitalul normativ total, care s-a majorat doar cu 3,1% în sept:14 față de dec:13. În același timp, activele ponderate la risc s-au majorat cu 19,8%. În rezultatul acestor evoluții suficiența capitalului ponderat la risc s-a cifrat la nivelul de 19,8% în sept:14 și s-a micșorat cu 3,3 p.p. față de dec:13.

Provocări și prognoze pe termen scurt

- Continuarea deprecierei monedei naționale cu ritmuri rapide ar putea avea efecte nefavorabile pentru sectorul bancar. Deși, în timp deprecierea are atât influențe pozitive, cât și negative asupra



împrumuturilor neperformante, efectul net al ieftinirii leului este nefast pentru calitatea activelor¹⁸. În contextul în care 40% din credite sunt în valută străină intensificarea deprecierei monedei naționale ar putea afecta serios calitatea împrumuturilor bancare și ar influența negativ stabilitatea sectorului. Ori, pentru mulți debitori ieftinirea semnificativă a leului deja creează și va continua să genereze dificultăți în rambursarea creditelor în valută. Pe de altă parte, continuarea slăbirii monedei naționale va determina populația să-și reorienteze economiile în depozite valutare și în rezultat va crește gradul de dolarizare a resurselor bancare. O asemenea evoluție va diminua semnificativ puterea de influență a instrumentelor aplicate de BNM, iar băncii centrale îi va fi mai dificil să promoveze politica monetară. Mai mult ca atât, renunțarea populației la plasarea economiilor în depozite nevalutare va cauza scumpirea resurselor în monedă națională. În aceste condiții, băncile vor putea oferi Guvernului împrumuturi la rate mai înalte, iar această situație ar putea deteriora inclusiv și echilibrul bugetar.

- Dificultățile ce au fost generate de impunerea interdicțiilor pentru exportul pe piața Federației Ruse și care afectează sectorul agroalimentar vor influența negativ băncile comerciale. Cea mai mare problemă se referă la rambursarea mai dificilă a împrumuturilor bancare, fapt ce va contribui la înrăutățirea portofoliului de credite.
- Deși au fost operate modificări legislative pentru a diminua expunerea sistemului bancar la riscurile asociate tranzacțiilor frauduloase, sectorul continuă să fie „arena de luptă” pentru raiderii corporativi. Totodată mai multe bănci utilizează în mod neeficient și, chiar într-o manieră neprudențială activele sale și în acest fel este afectată stabilitatea sectorului. FMI menționează clar că 3 bănci, activele cărora în comun reprezintă aproximativ 28% din patrimoniul sectorului bancar, ar putea fi afiliate și au o înaltă expunere între ele și față de câteva instituții financiare din Rusia¹⁹.

Recomandări de politici

- Deprecierea este un fenomen cu efecte complexe și multilaterale. Astfel, în condițiile deprecierei valutare la importanți parteneri comerciali slăbirea monedei naționale a fost o evoluție oportună, ce a protejat competitivitatea produselor naționale. Totuși intensificarea deprecierei ar putea avea efecte nefaste asupra calității patrimoniului bancar, în condițiile în care 40% din credite sunt împrumuturi în valută. În acest context, BNM trebuie să acorde o atenție mai mare acestui aspect în procesul de luare deciziilor privind promovarea politicii valutare.
- Luptele pentru partajarea zonelor de influență în sistemul bancar și tranzacțiile obscure s-au transformat în afecțiuni cronice ale sectorului financiar național. La aceasta se adaugă utilizarea neeficientă a activelor financiare într-un mod intenționat, ce afectează stabilitatea sectorului bancar. Instituțiile publice pasive și justiția coruptă reprezintă un mediu favorabil pentru derularea operațiunilor frauduloase și utilizarea neprudențială a activelor. În acest context este nevoie urgent de a schimba abordarea în monitorizarea și supravegherea sectorului financiar. Pasivitatea instituțiilor publice ar putea să coste scump. Este necesară o atitudine mult mai severă din parte instituțiilor de resort, față de băncile ce se aventurează în tranzacții nejustificate economic și față de persoanele ce realizează sau sunt complici la efectuarea operațiunilor frauduloase. La fel, o importanță cardinală o capătă reformarea autentică a justiției și a instituțiilor publice, iar acest proces trebuie de realizat cât mai repede posibil, iar atitudinea față de această reformă.

¹⁸ Creșterea ponderii reducerilor pentru credite cu 0,05 p.p. cauzată de deprecierea curentă este mai mare decât diminuarea cu 0,04 p.p. a cotei reducerilor pentru împrumuturi, determinată de ieftinirea MDL în trimestrul precedent.

¹⁹ Republic of Moldova - IMF Staff Reports, IMF Country Report No. 14/190, iulie 2014, p. 8

Capitolul 7. Sectorul extern

Semnarea și ratificarea Acordului de Asociere (AA) cu UE, ce cuprinde și crearea zonei de liber schimb aprofundat și cuprinzător dintre Moldova și UE, a reprezentat principala reușită pe plan extern al Republicii Moldova. Pe de altă parte, pentru a penaliza Republica Moldova după ce a ratificat AA cu UE, Kremlinul a impus bariere tarifare și a restricționat importul unor categorii de produse din Republica Moldova. La această lovitură s-a mai adăugat și un contextul economic volatil din regiune (în special în CSI), care a afectat negativ și cererea externă pentru produsele moldovenești. Pe termen mediu, principalele riscuri externe pentru Republica Moldova vor continua să vină din zona estică.

Principalele tendințe

Comerțul extern a fost perturbat de interdicțiile impuse de Federația Rusă. Impunerea restricțiilor pentru importul produselor moldovenești s-a produs în câteva etape. În toamna 2013 a fost stopat importul de vinuri, în vara 2014 Federația Rusă a decis instituirea taxelor vamale pentru unele produse fabricate în Republica Moldova și a interzis importul de fructe, iar în toamna 2014 a fost sistat importul produselor din carne de porc. Interdicțiile pentru exportul de vinuri, fructe și produse din carne de porc au fost argumentate prin necorespunderea acestor produse la standardele de calitate ale Rusiei. Din cauza lipsei unui sistem modern de control al calității în Republica Moldova, nu este exclus că produsele exportate nu corespundeau rigorilor fito-sanitare ale Federației Ruse. Însă, aplicarea acestor restricții în ajunul alegerilor parlamentare și în contextul semnării Acordului de Asociere cu UE denotă caracterul mai curând politic, decât tehnic al acestor restricții.

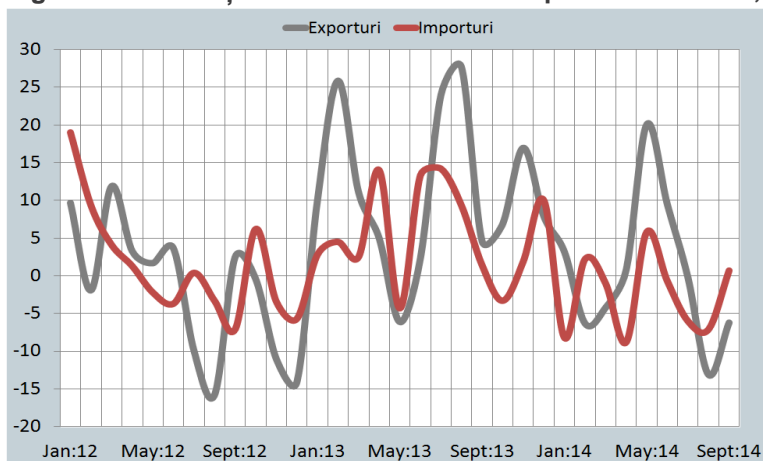
Stabilirea tarifelor vamale de către Federația Rusă pentru o parte din produsele exportate din Republica Moldova se încearcă a fi explicată prin 2 argumente, care însă sunt lipsite de temeii. Primul se referă la necesitatea protejarea pieței ruse de o eventuală explozie a importurilor. Creșterea ar fi determinată de majorarea reexportului din Republica Moldova a produselor fabricate în UE sau poate fi cauzată de „invazia” pieței cu mărfuri moldovenești, ce nu ar fi rezistat concurenței cu bunurile originare din UE. Cel de-al doilea argument invocat de autoritățile de la Moscova se referă la așa-numita „reacția de răspuns” a Rusiei: după semnarea AA Republica Moldova a creat un obstacol netarifar în comerțul interstatat prin preluarea și aplicare unor standarde mai înalte de calitate specifice UE. Totuși, argumentarea prezentată nu este concludentă, iar aplicarea tarifelor vamale se face în contradicție cu Acordul de Liber Schimb din zona CSI, la care fac parte Republica Moldova și Rusia. Acest acord stabilește procedura de aplicare a măsurilor de protecție și de soluționare a litigiilor. Conform Acordului, în cazul unui produs, instituirea unor tarife vamale de protecție se poate produce dacă concomitent sunt respectate 3 condiții: țara din care se importă este printre cinci cele mai mari state-furnizori în ultimii trei ani, importul din țara de origine crește mai rapid comparativ cu importurile din alte țări în ultimii trei ani și nivelul prețului importului este sub nivelul prețurilor interne din țara importatoare. **Nici un produs originar din Republica Moldova nu a satisfăcut concomitent aceste 3 condiții.** În cazul produselor reexportate aplicare tarifului vamal se face în conformitate cu regimul comercial stabilit dintre statul importator și țara de origine a mărfii. Astfel, în cazul mărfurilor din UE, care ajung pe piața rusă, prin export sau reexport, Rusia aplică regimul comercial, inclusiv tarifele vamale, pe care le are stabilite cu UE. Totodată Republica Moldova nu a realizat reforme cruciale în domeniul modernizării infrastructurii calității și nu a implementat standarde specifice UE.

În felul acesta la moment crearea ZLSAC dintre Republica Moldova și UE nu a afectat nici un stat. Mai mult, Acordul prevede că soluționarea problemelor ce afectează semnificativ economia unui stat membru al zonei de liber schimb din CSI și care au apărut în rezultatul intrării unui alt stat membru într-o

altă structură integraționistă se realizează prin consultări. Respectiv, restricțiile aplicate în mod unilateral de către Federația Rusă vin în contradicție cu aceste prevederi și confirmă caracterul politic al acestora.

Conjunctura externă nefavorabilă a determinat stagnarea exportului și reducerea importului. În perioada Q1-Q3'14 valoarea exportului nu a depășit nivelul înregistrat în perioada similară a anului 2013, din potrivă modificarea a fost negativă și a constituit -0,2%. Acest rezultat a fost determinat de descreșterea din Q3:14, când Federația Rusă a impus restricțiile la importul fructelor din Republica Moldova. Pe de altă parte, importul a avut o evoluție descendentă clară, cu unele abateri, și în perioada Q1-Q3'14 s-a diminuat cu 2,6% f-a-p.

Figura 16. Comerțul extern de bunuri al Republicii Moldova, modificare f-a-p, %

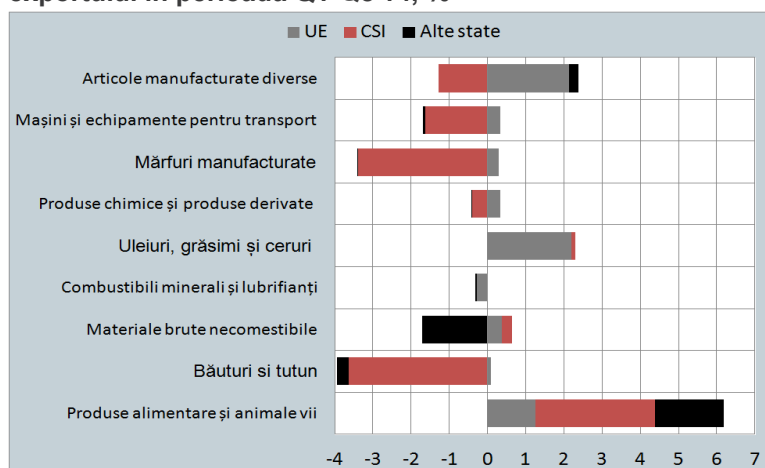


Sursa: Calcule Expert-Grup în baza datelor BNS

Livrările spre zona CSI au avut o contribuție negativă la modificarea exporturilor, în timp ce vânzările pe piața UE au contrabalansat acest efect. Din cauza recesiunii din Ucraina și a restricțiilor comerciale impuse de Rusia, exportul spre CSI a avut o contribuție negativă asupra ratei de creștere a exportului. Astfel în perioada Q1-Q3'14 exportul spre CSI s-a diminuat cu 17,3%, iar contribuția la modificarea exportului a fost de -6,9%. În același timp exportul spre UE a crescut cu 14,9% f-a-p, iar gradul de influență asupra evoluției exportului a fost de 6,8%. Exportul spre alte state a scăzut cu 0,7% f-a-p și contribuția acestei componente asupra modificării exportului a fost de -0,1%.

Exporturile de produse alimentare și animale vii, uleiurile și grăsimile și articolele manufacturate diverse au crescut, în timp ce pentru celelalte categorii de bunuri livrările pe piețele externe s-a diminuat. În pofida reducerii exportului de legume și fructe cu 4,1% f-a-p, în Q1-Q3'14 exportul de produse alimentare s-a majorat cu 32,3 f-a-p. De menționat că în perioada Q1-Q3'14 exportul acestei categorii de produse s-a majorat cu 15,3% în UE și cu 45,4% în CSI. De altfel, anume exportul de produse alimentare și animale vii a contribuit cel mai mult la creșterea exportului în primele 9 luni ale anului 2014, iar gradul de influență a fost de 6,2%. Exportul de băuturi și tutun a resimțit efectul embargoului și a scăzut cu 31,7% f-a-p, iar contribuția la descreșterea exportului a fost de 3,9%. Altă categorie de produse ce a influențat negativ exporturile a fost mărfurile manufacturate. Această categorie de mărfuri a descrescut cu 28,1% f-a-p și a avut un grad de influență de -3,1% asupra evoluției exportului.

Figura 17. Gradul de influență a exportului grupurilor de mărfuri la modificarea exportului în perioada Q1-Q3'14, %



Sursa: Calcule Expert-Grup în baza datelor BNS

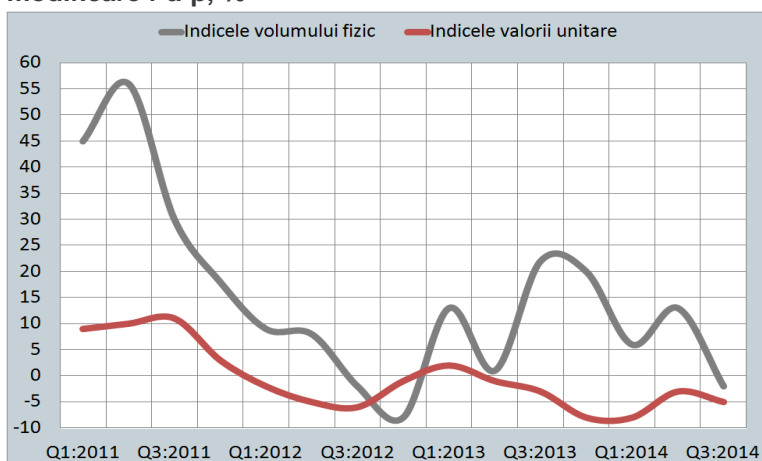
În ultimii ani, inclusiv în perioada Q1-Q3'14, creșterea exporturilor se produce din contul majorării volumului fizic al mărfurilor livrate în exterior, în timp ce prețurile produselor exportate este în scădere. În primele trei trimestre ale anului 2014 volumul fizic al bunurilor exportate s-a majorat cu 5,5% f-a-p, în timp ce valoarea unitară a produselor exportate (indicator ce, într-o anumită măsură reflectă prețurile mărfurilor livrate în străinătate) s-a redus cu 5,4% f-a-p. Această tendință reflectă o deficiență a economiei naționale. Din cauza infrastructurii de stocare slab dezvoltate exportatorii de produse agricole sunt nevoiți să vândă mărfurile în termeni restrânși, pentru ca acestea să nu se deterioreze. De multe ori aceste tranzacții se produc când prețurile internaționale sunt joase. În acest context exportatorii agricoli practic sunt constrânși să nu poată depozita producția și să nu fie în stare să vândă bunurile în viitor când prețurile ar fi mai atractive.

Importurile, la fel, s-au diminuat din contul reducerii importului din zona CSI. În perioada Q1-Q3'14 importul din CSI s-a micșorat cu 14% f-a-p, iar importul din alte state s-a comprimat cu 7,4% f-a-p. În același timp importul din UE s-a majorat cu 7,7% f-a-p, însă această creștere nu a putut compensa reducerile înregistrate de importul din CSI și alte state. Cea mai mare contribuție la descreșterea importurilor au avut-o combustibilii. Importul acestei grupe de bunuri s-a diminuat cu 8,2% f-a-p în Q1-Q3'14, iar gradul de influență la evoluția importului a fost de -1,8%. Grupa ce a avut contribuția secundă la reducerea importului au fost mașinile și echipamentele pentru transport. Importul acestei categorii de produse s-a contractat cu 3,3% f-a-p, iar influența asupra modificării importului a fost de -0,7%.

O cauză majoră care a determinat reducerea importurilor a fost deprecierea monedei naționale. Deprecierea reală a monedei naționale față de USD cu un procent determină reducerea importului de mărfuri cu aproximativ 0,3%²⁰. De la începutul anului deprecierea reală a monedei naționale a contribuit la reducerea importului cu aproximativ un procent.

²⁰ $\ln(M-\ln M_{t-4}) = -0,37^{**} + 0,59 \cdot (\ln R - \ln R_{t-4}) - 0,3 \cdot (\ln E - \ln E_{t-4}) + 0,36 \cdot D(Q4:04) - 0,21 \cdot D(Q1:11)^*$, unde: M - import de mărfuri exprimat în MDL în prețurile, R - remiteri exprimate în MDL, E - cursul real de schimb, D - variabila dummy, iar anul de bază este 2005. Criteriile statistice ce caracterizează regresia s sunt: $R^2=0,61$, $DW=1,36$, iar * și ** semnifică relevanța statistică a variabilelor pentru $p < 0,05$ și $p < 0,1$

Figura 18. Indicele valorii unitare și indicele volumului fizic la mărfurile exportate, modificare f-a-p, %



Sursa: Calcule Expert-Grup în baza datelor BNS

Provocări și prognoze pe termen scurt

- Puternica temperare a creșterii economice apropie Rusia de o fază de stagnare, dacă nu chiar de recesiune. Astfel pentru anul 2014 se prognozează că în Rusia se va înregistra o creștere minoră a PIB-ului de doar 0,2²¹. Pe lângă, sancțiunile impuse, refluxul capitalului și ieftinirea petrolului, decelerarea economică, este cauzată, inclusiv, de factori structurali. Economia rusă se află într-o zonă apropiată de nivelul său potențial, iar factorii ce asigurau creșterea și care au un caracter extensiv, s-au epuizat. Într-o perspectivă previzibilă conjunctura externă nu va fi favorabilă Rusiei: se anticipează că prețurile la petrol vor fi în continuare mici, iar sancțiunile nu vor fi anulate, ci din contra, ar putea fi lărgite. Influxul de investiții străine va fi minimal. În acest context, perspectivele de dezvoltare a economiei ruse sunt sumbre. Răcirea economiei va cauza comprimarea pieții muncii și ar putea afecta lucrătorii moldoveni ce activează în Rusia. La fel, nu este exclus un comportament mai dur cu lucrătorii migranți. În rezultat nu este exclusă intensificarea reîntoarcerii emigranților, precum și reducerea influxului de remiteri provenit din Rusia. Totodată, recuperare lentă a Ucrainei nu va favoriza exporturile spre această destinație.
- Evoluțiile economice din UE sunt pozitive și ar putea oferi avantaje Republicii Moldova ce ar depăși costurile asociate cu stagnarea în Federația. Astfel în UE tendințele pozitive se vor consolida, iar după o creștere economică de 1,4% prognozată pentru 2014, în anul 2015 avansarea ar putea constitui 1,8%²². Economiiile unor importanți parteneri din UE vor crește: în 2014 și 2015 PIB-ul României se va majora cu ritmuri apropiate ce vor constitui 2,4 - 2,5%, iar în Germania ascensiunea se va realiza, la fel, cu rate aproximativ egale de 1,4 - 1,5%²³. În același timp, Italia va depăși recesiunea: în 2014 economia se va comprima cu 0,2%, însă în 2015 se așteaptă o creștere de 0,8%²⁴.
- Denunțarea Acordului de Asociere cu UE rămâne o temă politică majoră în Republica Moldova. O posibilă denunțare AA reprezintă o serie de riscuri majore pentru Republica Moldova, iar daunele ar putea fi iremediabile. Republica Moldova ar pierde automat toate facilitățile comerciale pe care le oferă UE. Astfel UE ar fi tratat mărfurile provenite din Republica Moldova drept produse din state terțe și ar fi aplicat tarife vamale în conformitate cu clauza națiunii celei mai favorizate (MFN). În acest caz produsele agro-alimentare ar fi fost afectate cel mai tare. Tarifal vamal MFN în UE este de 5,5%, iar tarifal vamal MFN pentru produse agro-alimentare este de 13,2%²⁵. La fel, Republica

²¹ <http://www.imf.org/>

²² <http://www.imf.org/>

²³ <http://www.imf.org/>

²⁴ <http://www.imf.org/>

²⁵ Organizația Mondială a Comerțului, Centrul Internațional de Comerț, Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare, World Tariff Profiles 2014, p.75



Moldova ar putea pierde întreg sprijin financiar din partea UE. Însă, cel mai grav ar fi stoparea modernizării țării, ori UE este principala ancoră a reformelor sistemice din țară. Totodată alternativa propusă de câteva partide din țară, ce se rezumă la integrarea Republicii Moldova în Uniunea Vamală, este greu de realizat și nu oferă ample avantaje. În primul rând, ajustarea tarifelor vamale ale Republicii Moldova la cele ale UV ar implica un îndelungat proces de negocieri, atât în cadrul OMC, precum și cu state terțe. Pe de altă parte, în condițiile în care incertitudinea va marca economia Federației Ruse, stat care este locomotiva Uniunii Vamale, este improbabil că aderarea la această structură integraționistă să permită, cel puțin, acoperirea costurilor generate de denunțarea AA. De altfel, chiar și în condițiile unei conjuncturi externe favorabile pentru Rusia, pentru Republica Moldova aderarea la UV ar crea costuri ce ar depăși beneficiile induse de acest proces. La dimensiunea economică ar trebui de adăugat și riscurile politice, care presupune răcirea relațiilor cu UE și Ucraina și, respectiv, autoizolarea politică a Republicii Moldova.

Recomandări de politici

Pentru a diminua riscurile economice externe Republica Moldova ar trebui să acționeze pe următoarele direcții:

- Pentru a beneficia la maxim de prevederile Acordului de Asociere cu UE, Republica Moldova trebuie să depună mai multe eforturi în ceea ce ține de eliminarea barierelor non-tarifare pentru actualii și potențiali exportatori. În acest sens, sunt necesare: (i) extinderea aplicabilității ZLSAC asupra produselor de origine animalieră prin implementarea recomandărilor DG SANCO; (ii) îmbunătățirea sistemului de calitate pentru creșterea competitivității produselor pe piețele externe de desfacere; și (iii) implementarea și asigurarea unui sistem viabil în domeniul de standardizare, metrologie și evaluarea conformității.
- Este necesar de regândit formatul relațiilor economice cu Federația Rusă. În acest context Guvernul de la Chișinău trebuie să ofere informația veridică mediului de afaceri autohton și să susțină eforturile companiilor de a diversifica piețele de desfacere. Dificultățile în derularea tranzacțiilor companiilor moldovenești, cauzate de impunerea unor restricții din partea autorităților ruse nu va putea fi soluționată de Chișinău. Totodată Republica Moldova trebuie să negocieze cu Federația Rusă în vederea identificării soluțiilor pentru stabilizarea relațiilor comerciale. Discuțiile ar trebui pornite la faptul că AA este funcțional și reprezintă un act realizat, iar tentativele de a denunța sau chiar a remodela acordul în favoarea Moscovei nu mai au sens. Un alt argument care l-ar putea utiliza Chișinăul ține de intenția Rusiei de a se alia la standardele europene de calitate, precum și de interesul vital al Moscovei de a-și intensifica relațiile comerciale cu UE. În acest context cooperarea economică cu Republica Moldova sau Ucraina, state care au semnat AA cu UE, este doar un beneficiu pentru Moscova. Rusia ar putea utiliza piața moldavă drept „cap de pod” pentru apropierea economică de UE. O componentă esențială a dialogului moldo-rus trebuie să fie depolitizarea relațiilor economice.
- Luând în considerație caracterul dificil al relațiilor cu Federația Rusă, Chișinăul ar trebui să se reorienteze economic în spațiul post-sovietic. Ucraina și Georgia trebuie să devină importanți parteneri economici ai Republicii Moldova. Caracteristicile economice ale acestor țări sunt identice, iar agendele de dezvoltare ale statelor sunt similare. În acest sens, este oportună o resuscitare a GUAM-ului sau crearea altui format ce ar favoriza cooperarea economică între Georgia, Ucraina și Republica Moldova.



Despre EXPERT-GRUP

CINE SUNTEM

Expert-Grup este o organizație neguvernamentală și non-profit specializată în cercetări economice și de politici publice. Expert-Grup nu reprezintă interese economice, corporative sau politice. Fiind o organizație independentă, Expert-Grup este o reflecție a idealurilor împărtășite de tinerii intelectuali moldoveni care au creat instituția cu scopul de a contribui la dezvoltarea Moldovei. Alături de alte tipuri de organizații din societatea civilă moldovenească, Expert-Grup se poziționează ca un centru analitic neutru din punct de vedere politic și ideologic.

ACTIVITĂȚILE NOASTRE

Activitățile noastre de bază sunt analiza și previziunile economice și cercetările în domeniul politicilor publice. În acest vast areal de cercetare, noi oferim o gamă diversificată de produse și servicii analitice, ajutându-i pe beneficiarii noștri să ia decizii care să susțină traiectoria de dezvoltare a Moldovei. Competența noastră esențială constă în aptitudinea de a oferi cercetări profesioniste, obiective și de înaltă calitate în următoarele domenii:

- Analize și previziuni macroeconomice;
- Economie politică;
- Finanțe publice;
- Dezvoltarea umană și eradicarea sărăciei;
- Piața muncii și comportamentul consumatorilor;
- Comerțul extern;
- Piețele financiare;
- Economia integrării europene;
- Analiza economică la nivel de sector;
- Dezvoltarea economică regională și locală;
- Energia și economia mediului.

PARTENERI ȘI DONATORI

În perioada anilor 2006–2014 Expert-Grup a implementat mai mult de 70 proiecte de cercetare și advocacy în diferite domenii legate de cercetări economice și de politici publice. Mai mult de 100 experți afiliați și neafiliați instituției, atât din Moldova, cât și din alte țări, au fost implicați în aceste proiecte. Am lucrat cu asemenea instituții internaționale ca Banca Mondială, Fundația Soros-Moldova, Fundația Est-Europeană, Fundația Konrad Adenauer, Balkan Trust for Democracy, Black Sea Trust, Fundația Friedrich Ebert, PNUD Moldova, UNICEF, Comisia Europeană, Consiliul Europei, Fundația pentru o Societate Deschisă, Agenția Elvețiană pentru Cooperare Internațională, Departamentul Marii Britanii pentru Dezvoltare Internațională, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică. Începând cu anul 2008 Expert-Grup este membru al Asociației de Politici pentru o Societate Deschisă – o rețea internațională ce întrunește 56 de centre analitice din țări din toată Europa.